

Weet wat je eet
Komkommerkruid

Residuen diergeneesmiddelen
Dick Vunderinkfonds

Wisseling wacht in Bijenhuis
Gezocht: nieuwe hoofdredacteur

bijenhouden juni 2008

Nederlandse BijenhoudersVereniging

Van de redactie

In dit nummer is een oproep geplaatst voor een nieuwe hoofdredacteur. Deze zal vanaf januari 2009 samen met het redactie-team de uitgave van Bijenhouden verzorgen. Met veel plezier heb ik de afgelopen 20 jaar het redactionele werk gedaan. De laatste 10 jaar was ik hoofdredacteur, nam ik de taken over van Joop Beetsma die na een kort ziekbed overleed. Na zoveel jaren wordt het tijd om het stokje over te dragen aan een nieuwe hoofdredacteur die de inhoud van Bijenhouden naar eigen inzicht kan invullen.

De werkwijze van de redactie van Bijenhouden is in vergelijking met de redactie van het Groentje of Bijen, professioneler geworden en dat terwijl de redactie enkel en alleen uit vrijwilligers bestaat. De productie van uw maandblad houdt meer in dan alleen maar wat kopij en illustraties verzamelen, die Marga Canters vervolgens aflevert bij de vormgever. De redactieleden schrijven niet alleen zelf artikelen maar buigen zich ook over bijdragen van lezers, om deze waar nodig te corrigeren of in te korten. Dit laatste kost veel tijd en heel soms blijft er zelfs een artikel liggen, met als gevolg dat de inhoud achterhaald is en de hoofdredacteur moet besluiten om het artikel niet meer op te nemen. De redactie probeert dit altijd in overleg met de schrijver te doen, maar het blijft 'mensenwerk'. Wellicht kan de nieuwe hoofdredacteur een en ander op een andere manier organiseren zodat Bijenhouden nog beter aansluit bij de wensen van alle lezers.

Marleen Boerjan

Inhoud

Biologie <i>Peter Elshout</i>	3
Voer voor bijen (2) . Weet wat je eet	
Imkerervaringen <i>Frans Gielen</i>	5
De eerste voorjaarsinspectie in 2008	
De Lezer schrijft <i>Leo van Gelderen</i>	6
Bijensterfte	
Rectificaties	6
Bijenplant belicht <i>Hennie Oude Essink</i>	8
Komkommerkruid	
Van imker tot imker <i>Ko Zoet</i>	10
Apipedia	
Initiatief in de la? <i>Ton Thissen</i>	11
Onderzoek <i>K. de Vries</i>	12
Diergeneesmiddelen en residuen in bijenproducten	
Cursief <i>Rik Oldeven</i>	12
Uit de imkergemeenschap	13
Honorering aanvragen Dick Vunderinkfonds	
Interview	14
Wisseling van de wacht in het Bijenhuis	
De Duurzame Bij	15
Meedoen in het hybridenproject	
Prakkiseren en praktiseren <i>Peter Elshout</i>	16
De zwermvang en zeefkist geen onzinnig hebbeding	
Korte berichten	17
Nieuwe opleiding leraren bijenteelt	
Studiedag voor honingkeurmeesters	17
Uit de imkergemeenschap <i>Ton Thissen</i>	18
Renovatie expositie Bijenhuis	
Vacature	19
Gezocht nieuwe hoofdredacteur voor Bijenhouden	
Bijschrift <i>Jack van der Dussen</i>	20
Mijn laatste column als bestuurslid	
NBV Verenigingsnieuws	21
Foto van de maand <i>J. den Baas</i>	21
Vraag en aanbod	22
Agenda	23

Colofon

Bijenhouden, maandblad voor bijenhouders	
Jaargang 2, nummer 6, juni 2008 ISSN 0926-3357. Uitgegeven door de NBV. Verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de 15e van de maand (in juli en augustus verschijnt één nummer) in een oplage van 6.300 ex.	
Hoofdredacteur	
mw. M.L. Boerjan	
Redactie	
O. Bakker, P. Elshout, M.J. van Iersel, H.A.T. van der Scheer,	
mw A. Schoots, T. Thissen	
Vaste medewerkers	
P. van Breugel, F. Gielen, B. Jansen Venneboer,	
mw. N. de Jong, H. Oude Essink, en K. Zoet	
Redactie & administratie	
mw. M.J.E.M. Canters (secretaris), PB 90, 6720 AB Bennekom,	
t 0317 42 24 22 f 0317 42 41 80 e redactie@bijenhouders.nl	
bankrekening 53.90.42.897 ABN-AMRO, t.n.v. Bijenhouden.	
Tarieven voor handelsadvertenties op aanvraag bij de redactie	
Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod' € 10, per 20 woorden, elk extra woord € 0,25. Betaling bij opgave.	
Alle in Bijenhouden gepubliceerde meningen en inzichten	
blijven voor rekening van de auteurs. De redactie houdt zich	
het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.	
Overname van artikelen en illustraties alleen met voorafgaande toestemming van de redactie en met bronvermelding.	
Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk acht weken vóór de datum van verschijning aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur via e-mail insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's (indien digitaal tenminste 300 dpi op te gebruiken formaat). Afdelingen die een cursus organiseren worden verzocht hierover beknopte informatie aan de redactiesecretaris te sturen.	
Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen	
Druk Drukkerij Offset Service, Valkenswaard	
Omslagfoto Komkommerkruid/Borago. Hennie Oude Essink	

Jaarkleuren

De jaarkleuren zijn als volgt. De jaren eindigend op
0/5: blauw | 1/6: wit | 2/7: geel | 3/8: rood | 4/9: groen

Biologie

Voer voor bijen (2)

Weet wat je eet

Peter Elshout

Koolhydraten zijn organisch-chemische verbindingen, opgebouwd uit de elementen koolstof, zuurstof en water. Suikers, maar ook zetmeel, pectine en cellulose zijn koolhydraten. Zoals ieder levend wezen hebben ook bijen suikers nodig voor spierkracht en warmte ontwikkeling. Zij zijn niet, zoals zoogdieren, in staat om suikers in de vorm van vetten in een orgaan als de lever op te slaan. De enige opslagplaats voor suikers is voor bijen de honingmaag. Een bij met een lege honingmaag kan hoogstens een paar uur teren op de weinige reserves in haar haemolympe, daarna wordt ze vliegobekwaam en sterft. Echt hongerdlijden kunnen bijen dan ook niet. Het wel of niet hebben van een suikervoorraad is voor bijenvolk een kwestie van leven of dood.

De vertering van koolhydraten begint ook bij bijen in de mond. Zetmeel, ook een onderdeel van pollen, wordt door het enzym amylase ongezet in maltose en glucose. Biet- of rietsuiker, het meervoudige sacharose, wordt door het enzym invertase gesplitst in de enkelvoudige suikers glucose en fructose. Deze laatste zijn de hoofdbestanddelen van honing. Een mengsel van deze twee enkelvoudige suikers heet invertsuiker. De genoemde enzymen zijn afscheidingsproducten uit de kopklieren van de werksters. Het voorverteren van sacharose is voor de bijen arbeid die ten koste gaat van de levensverwachting. Voorverteren en opslaan van wintervoer is dan ook niet de taak van winterbijen!

Het juiste voer

Bijen kunnen voortreffelijk op honing overwinteren, maar daarbij is wel bepalend welke honing. Honingdauw- en bladhoning,

heidehoning en boekweithoning zijn honingsorten met een hoog as- of mineraalgehalte. Deze soorten kunnen bij een winterzit de endeldarm overbelasten. Honingsorten die in de raat al na korte duur hard uitkristalliseren zijn ook ongeschikt omdat ze de bijen dwingen water te gaan halen om de harde kristallen opneembaar te maken. Bijen overwinteren het best op voedsel waarin geen ballaststoffen voorkomen, die dus de endeldarm niet belasten. De optimale grondstof voor dit voedsel is geraffineerde sacharose (biet- en rietsuiker), waar weinig of geen ballaststoffen in voorkomen. Proeven hebben aangetoond dat bijen langer leven op een geraffineerde suikeroplossing dan op honing.

Conventionele suikeroplossing

Het zelf oplossen van suiker is arbeidintensief, maar financieel gezien het goedkoopste alternatief. Toch worden hierbij, hoe vreemd het ook mag klinken, wezenlijke fouten gemaakt. Iedereen weet dat het oplossen sneller gaat door de op te lossen massa te verhitten. Juist dit verhitten, hoe goed bedoeld ook, kan desastreuze gevolgen hebben. Door een suikeroplossing te koken stijgt het HMF gehalte en daardoor wordt de oplossing giftig voor bijen. Het zijn vooral de jonge (winter)bijen die zullen sneuvelen. Suiker moet dan ook met koud leidingwater worden opgelost. Voor het wintervoer wordt de verhouding suiker:water van 3:2 genomen. Voor het voeren van kleine opgroeiende volkjes met veel broed neemt men een oplossing van 1:1, dus met iets meer water. Want deze volkjes, met een tekort aan vliegend personeel, hebben water nodig voor het open broed. De verhouding 1:2, een deel suiker op twee delen water, wordt in noodsituaties gebruikt bij direct vochtgebrek (meiziekte) en voedselgebrek

Foto Peter Elshout

Voor bijen is voedselopname en de verwerking ervan een sociaal gebeuren.

(kaal geslingerde volken). Zelf gemaakte suikeroplossingen zijn maar beperkt houdbaar en kunnen, zeker bij warm weer, gaan gisten. Voer wat eenmaal aan bederf onderhevig is, is niet meer bruikbaar en moet als verloren beschouwd worden.

Droge suiker

Het voeren van droge suiker is uitermate belastend voor bijen. Er zal continu water gehaald moeten worden en voor het omzetten naar enkelvoudige suikers moeten bijeigen enzymen gebruikt worden. Bijen zullen bij dracht de droge suiker volledig negeren. Pas bij gebrek aan beter zullen ze deze bijenvriendelijke 'dracht' benutten. Of het voeren met droge suiker positief effect heeft, is sterk te betwijfelen.

Kant en klaar bijvoer

Voerdeeg is een voor bijen niet direct opneembaar voer met een vochtgehalte van ca 10%. Om het te kunnen opnemen worden bijen gedwongen water te halen. Voerdeeg bestaat hoofdzakelijk uit sacharose. Het moet door de bijen worden omgezet in enkelvoudige suikers. Voerdeeg kan je alleen voeren als de omstandigheden voor bijen optimaal zijn. Met voerdeeg kan ingewinterd worden mits daarmee vroeg (juli) wordt begonnen en er in de directe omgeving water aanwezig is. Laat daarbij het deeg in de verpakking met alleen een opening aan de onderzijde, dit om uitdroging van het deeg te voorkomen. Het deeg (15 kg) direct met deze opening in een lege bak op het volk plaatsen. Om bouwen in de lege ruimte te voorkomen is verdere afdekking (plastic) aanbevolen.

Toevoeging van pollen of soja aan voerdeeg (Nektapoll) heeft geen enkel nut omdat de hoeveelheid pollen te verwaarlozen is en het op de oudere bijen eerder een negatief effect heeft.

Suikersiropen

De in de handel zijnde siropen zijn te verdelen in maïszetmeelsiropen en invertsuikersiropen.

De uit maïs gewonnen zetmeelsiroop wordt, indien vroeg toegepast (juli/augustus), goed opgenomen. Het zetmeel wordt door het bijeigen enzym amylase omgezet in glucose en maltose. Helaas bevat zetmeelsiroop ook een aantal voor bijen onverteerbare stoffen. Dit relatief goedkope voer kan door zijn hoge glucose aandeel in de raat kristalliseren. Ook veroorzaakt het hoge gehalte aan ballaststoffen mogelijk de darmziekte roer, nosema, kalkbroed en meiziekte. Goedkoop is hier duurkoop.

De voor bijen ontwikkelde invertsuiker (Apiinvert) heeft deze problemen niet en is daarnaast ook geschikt voor latere voeding in september. Invertsuikersiropen worden nagenoeg in dezelfde samenstelling als deze gevoerd is, door de bijen opgeslagen. Kant en klare invertsuikers kunnen, indien koel opgeslagen, goed bewaard worden voor het volgende seizoen. Ongetwijfeld is invertsuiker de beste keus voor de bijen. Daarnaast bespaart het de imker veel werk en geknoei met suiker en water. De kleine meerprijs moet hij/zij voor lief nemen.

Terugvoeren van honing

Het terug voeren van (eigen) honingoverschotten is voor de inwintering een goed alternatief. Uiteraard kunnen het geen honingsoorten zijn met veel ballaststoffen zoals heide- en honingdauwhoning en honingsoorten met een hoog glucose-

aandeel die snel kristalliseren, zoals koolzaad. Honing rijk aan melisitose, honingdauw van de lariks, is in het geheel geen optie. Raten met deze keihard gekristalliseerde honingsoort zijn wel geschikt als voer voor vliegers. Honing die aan het gisten is mag nooit teruggevoerd worden. Als ze door de bijen is verwerkt en in de raat is opgeslagen gaat de gisting verder, met als resultaat dat het volk sterft. Opkoken om daarmee de gistcellen te doden is ook geen alternatief. Door deze verhitting zal het HMF-gehalte van de honing zo hoog worden dat ze voor bijen giftig is.

De terug te voeren honing moet, om voor de bijen goed opneembaar te zijn, vooraf vloeibaar gemaakt worden (40°C) en aangengd worden met 150 g water per kg honing. De oplossing wordt vervolgens op dezelfde manier als een suikeroplossing gevoerd. De geur van de oplossing heeft een grote aantrekking op voedsel zoekende bijen. Pas daarom op voor roverij!

Uiteraard is het ook mogelijk opgeslagen raten met verzegelde honing als wintervoer terug te geven. Iedere dm² aan beiden zijden verzegeld voer, komt overeen met ca 1/3 kg voer. Wil men een volk met 15 kg voer de winter laten ingaan dan zijn er ca 45 dm² vol verzegelde raat nodig. Heeft een raampje 6,5 dm² raat (simplex), dan is er 45:6,5 = 7 vol verzegelde raten nodig. Uiteraard geldt deze regel voor alle andere opgeslagen en verzegelde suikeroplossingen.

Opmerking

Dr. Gerhard Liebig van het instituut Hohenheim Duitsland heeft, bij proeven met verschillende suikersiropen geen negatieve effecten geconstateerd bij de uit zetmeel verkregen siropen.

advertentie

**IMKERS MET VERSTAND
ZIJN BIJ HET BIJENHUIS
VASTE KLANT**

voor snelle levering bestel per
t 0317 422 733
f 0317 424 180
e bijenhuis@bijenhuis.nl
p.a. Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
of winkel on-line
www.bijenhuis.nl

Zoem

Imkerervaringen

Frans Gielen

Jaap Smit

De eerste voorjaarsinspectie in 2008

Op zaterdag 15 maart was het weer goed genoeg om de eerste voorjaarsinspectie uit te voeren. De zon scheen en het was 16 graden. De gevoelstemperatuur kwam die dag zelfs iets boven de 19°C. Als je regelmatig op de varroalade hebt gekeken naar wat er uit de volken naar beneden is gevallen weet je natuurlijk al veel over de toestand van de volken. Daardoor wist ik dat ik in acht van de negen volken flink broed zou aantreffen. Dat kun je afleiden aan het condenswater dat op de varroalade ligt. Aan de hand van de hoeveelheid wasmul op de varroalade kun je ook al voorspellen hoeveel straten de bijen bezet hebben. En tenslotte wist ik dat ik twee volken meer naar het midden van de kast zou moeten opschuiven omdat de gevallen wasmul voornamelijk aan één kant op de varroalade lag. Met deze kennis gewapend ben ik aan de slag gegaan. De volken zijn in goede conditie. Het aantal goed bezette straten varieerde van 8 tot 20 en het aantal raten met broed varieerde van 5 tot 12. Er werd veel stuifmeel binnen gebracht en er was ook al veel stuifmeel opgeslagen rond het broed. Mijn negende volk is heel klein en had maar één raat met broed. Omdat ik weet dat de koningin prachtig aaneengesloten en veel broed kan produceren probeer ik het volk in leven te houden. Als het volk er weer bovenop komt besluit ik later in het seizoen wat ik met dit volk ga doen. Als dit volk zo klein is door een virale infectie overgebracht door de varroamijt, dan verwacht ik niet dat dit volkje andere volken kan ziek maken. Of dit juist is weet ik niet. Ik denk dat meer imkers dit soort keuzes moeten maken in deze tijden van 'verdwijnziekte'. Is het onder de huidige omstandigheden nog wel verstandig, met het oog op ziekte verspreiding, om kleine volken te verenigen? En, wat te doen met deze kleine volken? Met acht van de tien volken goed door de winter gekomen is met dit relatief goede begin het halve werk al gedaan. Als je er goed over nadenkt,

is het verbazingwekkend om te moeten constateren dat in de volgende drie maanden (april, mei en juni) alle hoogtepunten van het bijenjaar voorbij zullen komen. De explosieve groei van het volk zal gevolgd worden door het controleren van het zwermgedrag met daartussendoor en erna de volledige honingooft voor dit jaar.

Voorjaar ook in een andere betekenis van het woord

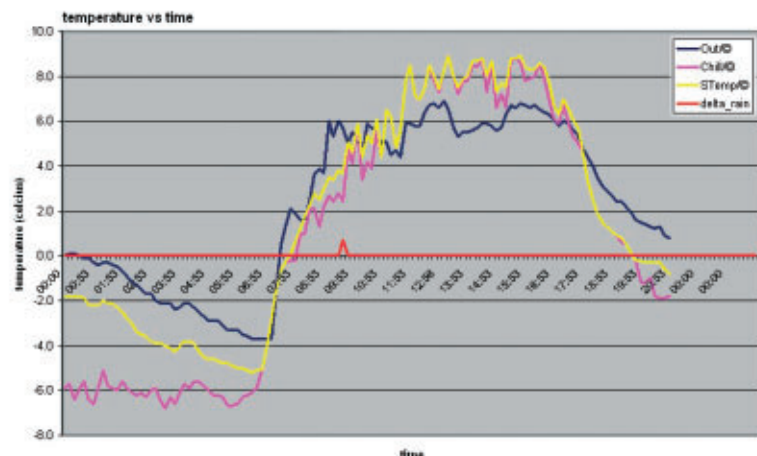
Ongeveer vier weken geleden lieten drie jonge wandelaars zich verleiden door mijn honing die langs de straat staat voor zelfbedieningsverkoop. Er werd veel in portemonnees gerommeld om gepast te kunnen betalen. Op een gegeven moment liep mijn vrouw naar buiten om assistentie te verlenen en ze raakte prompt in gesprek over bijen. Even later kwam ik terug van 'even bijen kijken' en werd ook in het bijengesprek betrokken. Een van de wandelaars, een jonge vrouw Carijn, vertelde dat ze al langer geïnteresseerd was in het wel en wee van bijen. Zo'n kans moet je niet ongebruikt voorbij laten gaan! Even later stonden wij bij mijn bijenstal te kijken naar de bijen die flink vlogen en allerlei kleuren stuifmeel binnenbrachten. We maakten ook gelijk een afspraak om een avond langs te komen om meer over bijen te praten. We spraken af dat zij het weer goed in de gaten zou houden zodat ze

niet verrast zou worden door mijn telefoontje om te komen meekijken bij de eerste voorjaarsinspectie. Afgelopen zaterdag 15 maart was het zover. Alles verliep goed. Met mij als voorbeeld deed Carijn al snel haar kap af omdat ze de eitjes en larven met eigen ogen goed wilde kunnen zien. Ik liet haar raten vasthouden en zelfs toen de bijen over haar handen begonnen te kruipen gaf ze geen krimp. Dat geeft vertrouwen in Carijn's toekomst als imker. Ook voor haar is het bijenvoorjaar aangebroken!

Bijen verrassen je telkens weer

Vandaag, eerste Paasdag, 23 maart 2008 was het een koude dag, maar de bijen vlogen volop en haalden veel stuifmeel en dat nadat het vannacht 4 graden vroom! In de grafiek kunt u zien dat de standaard temperatuur op 1,5 meter hoogte (donker blauw = 'Out') onder de 7°C bleef terwijl de gevoelstemperatuur (paars = 'Chill') ongeveer hetzelfde was (8°C) als de temperatuur gemeten op tien meter hoogte (geel = 'STemp'). Zon, regen en wind hebben vrij spel op deze sensor. In een volgende 'imkerervaringen' zal ik verder ingaan op deze metingen. Ik heb mijn weerstation nu drie maanden en ik heb al veel geleerd t.a.v. het bijengedrag onder verschillende weersomstandigheden.

Reacties naar fietsgielen@planet.nl.

Bakken worden in stoomcompartiment gereden (foto's L. van Gelderen)

Stoomtoevoer gaat open

Voldoende stoom om de bakken te verhitten tot 160°C

Bijensterfte

Op 17 november 1980 werd mij door de Vereniging tot Bevordering van de Bijenteelt in Nederland een getuigschrift uitgereikt dat ik de beginnerscursus in bijenteelt met goed gevolg heb afgelegd.

Al voor die tijd ben ik begonnen met bijenhouden en heb dat tot heden met groot plezier volgehouden.

Sinds die tijd heb ik een aantal getuigschriften, diploma's en verklaringen verworven en de vakliteratuur, ook buitenlandse, goed bijgehouden.

Met veel facetten van de bijenteelt heb ik actief kennis gemaakt (behalve het winnen van bijengif) en daarbij de nodige ervaring opgedaan.

Toch ben ik deze winter getroffen door een enorme bijensterfte. Dat is een ervaring die veel, mij bekende, imkers delen. Van mijn 20 volken heeft 80% het voorjaar niet gehaald. De vier overgebleven volken waren klein tot zeer klein.

Zoiets frustreert mij buitengewoon. Door de jaren heen heb ik wel eens een volk verloren. Als ik erover nadenk moeten dat er een stuk of vier geweest zijn. En dan nu ineens zo veel! Je vraagt je af: wat heb ik nu eigenlijk verkeerd gedaan? Hoe kan ik in de toekomst herhaling voorkomen?

Het afgelopen seizoen heb ik varroa verantwoord bestreden. In het voorjaar heb ik tot eind mei darrenraat weggesneden. Ik heb voor het laatst eind juli geogst en was niet ontevreden met de opbrengst.

Daarna heb ik bestreden met Thymovar en tegelijkertijd in de maand augustus ingewinterd. In september heb ik alle volken verenigd met een jonge moer. En nog een beetje nagevoerd. In januari kregen alle volken nog een nabehandeling door het sublimeren van oxaalzuur, niet wetend dat dit gebeurde in veelal niet meer bestaande volken. In februari ben ik op dagen dat je mocht verwachten dat de bijen zouden vliegen eens gaan kijken hoe het erbij stond. Als er geen bijen te zien waren volgde een klopp(je) op de kast. Dat zou moeten worden gevolgd door het opbruisen van de bijen. Maar het bleef stil. Als dan de dekplank gelicht werd trof je een bak vol voer en op één van de ramen een twintigtal bijen, waaronder meestal de moer.

Varroamijten op de altijd aanwezige schuiflade heb ik het hele jaar door nauwelijks aangetroffen. Dit komt overeen

met de toestand op verscheidene lesstanden in de omgeving, waar een vergelijkbare behandeling werd toegepast.

Toch wordt een dergelijk enorm bijenverlies toegeschreven aan de varroamijt en de neveninfecties die dat met zich meebrengt. Ik kan dat niet begrijpen en heb over deze conclusie hevige twijfels. Ik vind die vooral ongeloofwaardig als ik het aantal gevallen mijten vergelijk met de aantallen die we aantreffen in de periode dat de mijt ons landje veroverde. In die dagen konden bodemplanken en zelfs de tegels voor de kasten rood zien van de mijten. Toch stierven toen minder volken dan nu.

De maatregelen die ik getroffen heb waren allereerst het afvoeren van alle ramen, ook de voerramen, van dode volken naar de gemeentereiniging. Daarna heb ik alle kasten, ook de niet in gebruik zijnde, laten desinfecteren bij een bedrijf dat gespecialiseerd is in het desinfecteren van substraat. Daaronder verstaat men het steenwollen materiaal dat gebruikt wordt in de glastuinbouw, om daarin de planten te laten groeien. Na desinfecteren kan dat opnieuw gebruikt worden in plaats van het te vervangen.

Het desinfecteren gebeurt door het materiaal tot 160 °C te verhitten met behulp van stoom, in speciale, mobiele stoomcompartimenten. Dat gebeurde ook met al mijn kasten, die deze behandeling goed bleken te doorstaan. Ook de lijm bleek nog goed te functioneren. Met deze behandeling probeer ik te bereiken, dat als de doodsoorzaak toch iets anders geweest mocht zijn dan varroamijten, zoals bacteriën of virussen, ik weer met een schone lei kan beginnen.

Ik zou dit hele verhaal niet op papier hebben gezet als ik niet had kennis genomen van de brief die onze minister van Landbouw (LNV) onlangs aan de Tweede Kamer stuurde. Dit is na te lezen op imkerforum. Daarin suggereert zij dat imkers die eenzelfde lot overkwamen toch eigenlijk maar sufferdjes zijn die hun vak beter moeten beheersen. Ik voelde mij (begrijpelijkerwijs?) enigszins gekwetst.

Leo van Gelderen, Rijswijk

Rectificaties

- Het artikel in Bijenhouden, uitgave maart 2008, op pagina 12-13 'Met gemak bijenhouden en met plezier imkeren', heeft per ongeluk de verkeerde titel gekregen. Dit had moeten zijn: 'Bijenhouden met gemak'.

- In Bijenhouden, uitgave mei 2008, pag. 6 is helaas de naam van de maker van de foto met bijenvolken op het dak van de 'Opera' weggevalen: Otto Cazemier uit Zwolle. Excuses aan de fotograaf!

ZATERDAG 21 JUNI 2008

van 10.00 tot 17.00 uur wederom

OPEN DAG

bij imkersbedrijf De Werkbij te Rhenen

MET O.A.:

OBSERVATIE-BIJENKAST

KUNSTRAAT EN KAARSEN GIETEN

BIJENSTAL MET O.A. SPIEGELKORF

KORFVLECHTEN • STOELMATTEN

HONING-SLINGEREN EN -AFVULLEN

EN DIVERSE ANDERE STANDS!

Gratis toegang! Meer informatie? Ga naar www.dewerkbij.nl,
mail info@dewerkbij.nl of bel 0317 61 29 42

DeWerkbij

IMKERSBEDRIJF
V.O.F.

F1 onbevruucht	7,50 euro
F1 standbevruucht	22,50 euro
F1 Duitslandbevruucht	27,50 euro
Eilandbevruucht	75,00 euro
KI bevruucht	65,00 euro

Houten kast in Weymouth Kiefer:
varoabodem + 2 x BK + 1 x HK + dak: 142,50 euro

Houtenkast in Oucumee:
Varoabodem + 2 x BK + 1 x HK + dak: 125,00 euro

DE ORIGINELE NEDERLANDSE KUNSTSTOFKAST:
BODEM + DAK + 3 BROEDKAMERS: 120,00 EURO!!!

Imkerij DEVO Prof. Lorentzstraat 28a 5021 NT Tilburg
tel.: 013-5351953 -- 06-22244713 www.zoemexpress.nl

Komkommerkruid (*Borago officinalis* L.)

Hennie Oude Essink

In de oudste beschrijving van de 'wilde' planten van Nederland, het beroemde boek van Oudemans 'de Flora van Nederland' uit 1862, staan ook afbeeldingen van het Komkommerkruid; hij omschrijft de plant als een weliswaar niet inheemse-, maar toch ingeburgerde plant uit het zuiden van Europa. In de heruitgave van het boek leidt L. de Koning, die de tekst erbij schreef, de naam Borago af van het Griekse Boreas = de Noordenwind. Anderen volgden hem daarin, hoewel er geen enkele aanwijzing voor is. In heel het oude Europa is de plant onbekend en noch bij de Grieken noch bij de Romeinen bestaan woorden die ook maar enigszins met Borago verwant kunnen zijn.

De naam Borago brengt ons naar het Zuid-Spaanse Andalusië, waar Arabieren uit Noord-Afrika, sinds de 6^e/7^e eeuw, de plant Europa binnenbrachten. Bij hen stond de plant in bijzonder hoog aanzien als groente- en kruidenplant voor de keuken, maar vervolgens ook als een veel toegepast geneeskruid tegen depressies en zwartgalligheid. De plant verspreidde zich snel over de kruidentuinen van geheel Spanje en Zuid-Frankrijk en breidde zich vervolgens uit over geheel Europa en Noord Amerika. In het Andalusisch-Arabisch dialect hadden ze voor de ruwbehaarde

plant een woord, dat in het vroegmiddeleeuwse Latijn als leenwoord werd overgenomen; zo kwam de naam 'Bor(r)ago' (= de ruwharige) in nagenoeg alle toen gesproken talen terecht. In de geneeskunde werd borago al snel verbonden met andere soortgelijke, voor de geneeskunde belangrijke planten als slangekruid, longkruid, ossetong, smeewortel en vergeet-mij-niet. Samen vormen zij sindsdien de familie van de Ruwbladigen, de *Boraginaceae*: een grote familie van eetbare planten, rijk aan geneeskruiden.

De plant (afb. 1. benedenhelft)

Komkommerkruid is een eenjarige, sterk behaarde, kruidige plant, die 50–90 cm hoog wordt en bossig in de breedte uitgroeit. Uit een zaadje ontwikkelt zich in het vroege voorjaar een sterk vertakte, zwakke penwortel, waarop een rozet groeit van eironde vlezige bladeren, ruw en aan weerszijden sterk behaard. Vervolgens komt een krachtige, behaarde en holle stengel naar boven; deze vertakt zich vervolgens en de bladeren worden kleiner en langwerpiger; in de oksels ontwikkelen zich de schichten, waaraan trossen hemelsblauwe stervormige bloemen komen. De rijke bloei duurt van juni tot ver in de herfst.

In menig kookboek of kruidengids voor de geneeskunde neemt de plant een voor-

name plaats in. In de keuken worden de jonge blaadjes gebruikt als sla en rauwkost, zij ruiken en smaken naar komkommer: vandaar onze naam komkommerkruid. De bloemen hebben tevens een decoratieve functie als versiering van gerechten. Je kunt ze invriezen in ijsklontjes! Thans wordt de plant op grote schaal verbouwd vanwege de olierijke zaden, waaruit men olie perst die rijk is aan gamma-linoleenzuur en die vooral tegen huidaandoeningen wordt toegepast.

In onze tuinen is de plant bijzonder decoratief. Lodewijk XIV liet haar massaal aanplanten in de tuinen van Versailles. Door de gemakkelijke uitzaai komt de plant verwilderd voor op bouwlanden, langs wegen, op vuilnisbelten en puinhopen.

Voor ons imkers is komkommerkruid een uitstekende nectarleverancier. Op een plant, die je als decoratie in de tuin zet, tref je al zes weken na de uitzaai dagelijks volop bijen aan. De bloesem is aantrekkelijk, vanwege het hoge suikergehalte in de ruim aanwezige nectar. De plant wordt ook als zodanig gekweekt: men spreekt zelfs van 'bijenvoer'. Waar zij massaal wordt aangeplant (op Texel of in Zeeland kun je er volle velden van aantreffen), is zij een rijke hoofddracht, die 60–200 kg honing per ha kan opleveren. Het pollen-aanbod van de plant is minder (afb. 6).

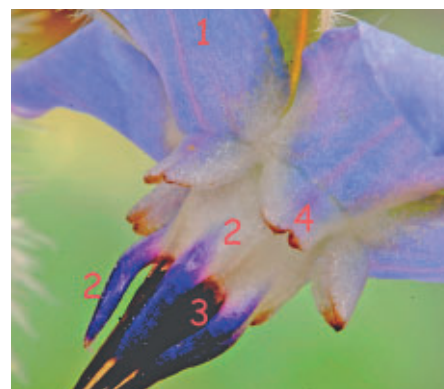
Foto's Hennie Oude Essink

1 Van de drachtplanten in dit hoekje imkertuin wordt komkommerkruid het meest bevolgen: borago, teunisbloem, sneeuwbes, linde.

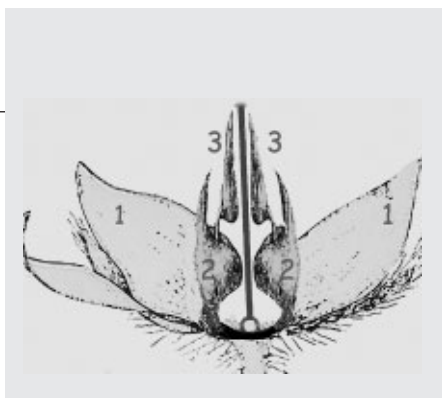

2 Bij opening kleuren de brede kroonslippen nog roze; pas daarna komt de stempel tevoorschijn en wordt de kleur blauw; het hart is wit.

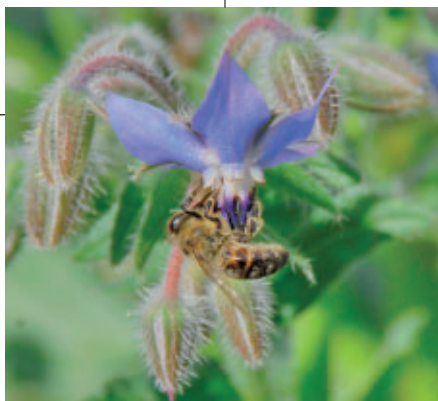

3 Bij de eerste aanblik lijkt de structuur van de bloem gecompliceerd; toch volgt zij het normale schema (vergelijk met afb. 4 en de beschrijving)

4 Schematische tekening van de bloemstructuur, (kroonkeel en de keelschubben weggelaten).

5 De bij reikt met haar tong tussen de meeldraden en kroonbuis door naar de nectar; door de trilling valt het pollen uit de strooikegel.

6 Het pollen is maar licht en vult slechts langzaam het korfje; de kleur is lichtgrijs.

De bloem (afb. 2-3-4)

De plant is eenjarig en heeft schichtvormige bloeiwijzen. Langzaam ontvouwen de schichten zich en met trossen tegelijk komen de bloemen tevoorschijn. De bloemen hebben het uiterlijk van een roze- of lichtblauwe schotelbloem met een wit hart en een paarszwarte strooikegel.

De bloemen zijn vijftalig en tweeslachtig. Vijf smalle, puntige en sterk behaarde kelkblaadjes beschermen de bloem in de knop (zie afb. 5-7); daarna vullen zij de vrije ruimte tussen de brede kroonlippen (afb. 7). De kroon omsluit het bovenstandig vruchtbeginsel. De vijf kroonblaadjes zijn onderaan vergroeid tot een trechtersvormige buis, eindigend in een witte keel; daarna spreiden zij zich breed en stervormig uit. De keel heeft een rand van schubvormige aanhangsels, keelschubben genoemd (afb.3 nr.4). De bloem buigt neerwaarts als bescherming tegen wateroverlast. Bij opening zijn de kroonlippen vaak roze gekleurd, daarna worden zij hemelsblauw.

Meeldraden en stamper steken buiten de kroonbuis en zijn donkerblauw tot dieppaars gekleurd; zij laten op het eerste oog een verwarrende structuur zien. De bloemtekening geeft een schematisch overzicht (afb.4): vanuit het vruchtbeginsel komt één stijl naar boven, die, eenmaal buiten

de bloem gekomen, een knopvormige stempel krijgt. Rondom de voet van de stijl bevindt zich een honingdiscus. Laag op de kroonbuis staan de vijf meeldraden ingeplant, onderop zijn deze sterk verbreed en dekken zo beschermend de overvloedige nectar af; vingervormig komen zij tot buiten de keel, waar zij in een donkerblauw, lang strookje eindigen (afb.3 nr. 2). Halverwege staan op korte steeltjes vijf langwerpige helmknoppen, die een bijna zwarte buis vormen rond de stamper (afb.3 nr.3). Het lichte stuifmeel geven zij naar binnen af. Pas als de stijl geheel naar buiten gegroeid is, rijpt het knopvormige stempel. Zo wordt zelfbestuiving voorkomen.

Bestuiving (afb. 5-6)

Het bestuivend insect beroert eerst de stempel, vervolgens wurmt zij haar tong tussen de keelschubben en de meeldraden door om bij de nectar te komen. Dit lukt alleen insecten met een langere tong: honingbijen en hommels! Al doende trillen zij het stuifmeel naar buiten. De kleur van het pollen in het korfje is grijs. Bijen kunnen de nectar in de bloem goed bereiken. Deze wordt de hele dag in ruime mate afgescheiden; het suikergehalte heeft een waarde van 20-54%. De hoogste waarde wordt rond één uur bereikt. Veel auteurs, waaronder Koster, geven de plant de maxi-

mum drachtwaarde van vijf. Een goede pollenleverancier is de plant niet. Een goede bevruchting levert per vrucht vier eivormige, bruinglanzende nootjes op die gemakkelijk ontkiemen. De plant zaait zich derhalve goed uit. Mieren zijn dol op het kleine vetbolletje aan het zaadje, slepen het mee en dragen zo aan verspreiding bij.

Vergeet-mij-nietje *Myosotis L.*

Nauw verwant aan borago is het vergeet-mij-nietje. In Nederland alleen al zijn zeven soorten te onderscheiden. Op de afbeeldingen 8 en 9 het bosvergeet-mij-nietje (*Myosotis sylvatica*). De structuur is dezelfde als die van komkommerkruid, alleen speelt zich hier alles in miniformaat af. Meeldraden en stamper blijven binnen de kroonbuis. De bloemkroon is klein en trompetvormig, de keelschubben zijn geel en de kroonbuis kort: ± 3 mm. De drachtwaarde is maar gering: er komen vooral vliegen op af. Het bosvergeet-mij-nietje maakt hierop een uitzondering; daar vind je ook bijen op en is de nectarwaarde 3 (Koster).

Uit: Koster Plantenvademecum, Koster, 2007

7 *Borago officinalis alba*, een witte cultuurvariant; alleen de strooikegel is donker gekleurd. De plant heeft voor het overige dezelfde drachtwaarde.

8 *Bosvergeet-mij-nietje*; de drie schichten beginnen pas tot bloei te komen en gedragen zich niet anders dan die van borago.

9 Het *Bosvergeet-mij-nietje* trekt ook bijen aan en levert enige nectar.

van imkertotimker

Ko Zoet

Door de bril van Vader Cats (1656)

“Het gebeurt dat er oneenigheid onder deze vrede lievende beestjens is, als er twee koningen in eenen korf zyn, want elk heeft zynen aenhang, en dan staet er eenen fel-len oorlog op, maer om deze oorlog te eyn-digen, geeft men hun mee dan worden zy dik wils gestild, inedia het zelve niet hel-pen en wilt, neemt men den slegsten koning daer uyt”.

Informatieverkeer

De bijen bouwen raten met werkster-en darrencellen. Deze worden door de koningin belegd. Waarom de bijen darren-raat bouwen is voor ons een logische zaak: de daaruit geboren bijenmannen zijn nodig om de soort in stand te houden. Bijen kunnen echter niet logisch denken. Het bouwen van raten noemen we daar-om een instinctieve handeling. De druk om darrenraat te bouwen moet wel erg groot zijn want het is er in de kortste keren, zelfs in volken met alleen werksterkunstraat. Per volk zal de hoeveelheid darrenraat verschillen. Een zwermgraag volk bouwt er veel, een zwermtraag volk weinig. Dat is jammer want WIJ zouden graag zien dat juist de zwermtrage eigenschap via veel darren wordt doorgegeven. Maar het is niet anders, het instinct van onze bijen staat vaker haaks op de voorkeur van de imker. De imker die dit op elkaar weet af te stemmen is de vakman. Maar dit terzijde. Een volk gaat echter niet eindeloos door met het bouwen van darrenraat. Op een per volk verschillend moment komt er een einde aan. Naar het waarom kunnen we slechts gissen. Heeft de hoeveelheid darrencellen een functie voor de werkbij-en bij het bepalen van de maximale ver-houding tussen werksterraat en darren-raat, waarbij afwisselend de hoeveelheid gebouwde cellen worden afgeknaagd en gebouwd totdat aan de behoefte van de bouwende bijen is voldaan? Het is nog steeds een open vraag. En dan te weten dat we praten over een systeem dat al bestond toen onze verre voorouders nog in berenvelletjes rondliepen.

Ook van de communicatie in een bijen-volk word je stil. Het verloopt via trillingen, geursignalen, voedseloverdracht en wie weet wat nog meer. Alle ingezetenen van de bijenstaat leveren een bijdrage, zowel volwassen bijen op de raat als de nog ongeboren bijen in de cellen van de raat. Je denkt hierbij aan een uitwisseling van informatie die het chaotische benadert. Chaos in een bijenvolk bestaat niet. Orde op zaken, zoals wij dat noemen, is ont-staan door de overdracht van informatie te beperken tot specifieke plekken. De roep om voedsel van de larven blijft beperkt tot het broednest. Daar bevinden zich de voedsters die gevoelig zijn voor deze signalen. Haalbijen dansen op een plek waar andere haalbijen zich bevinden enz. Toch zullen er ook geursignalen bestaan die voor het hele volk belangrijk zijn. De verspreiding daarvan vindt plaats door het bijenverkeer en het waaiëren.

Keren we terug naar de hoeveelheid darrenbroed in een volk dan lijkt de koningin daarin een leidende rol te spelen (Buitensnippers in Bijenhouden maart 2008:16). Uit het proefje blijkt dat de koningin geen beeld heeft van de hoe-veelheid aanwezige darrenbroed in het volk, want ze is er als de kippen bij om na een aantal dagen onthouding de lege dar-rencellen te beleggen. Ook de tijd van het jaar speelt een rol, want in de nawinter zal de koningin in eerste instantie darren-cellen links laten liggen. Het is dus niet het hele verhaal. Gelukkig maar.

Onderzoek PRI (Plant Research International)

Onlangs heb ik me aangemeld voor *'Bijennieuws'*, een uitgave van de PRI te Wageningen.

Daarin lees ik dat PRI in het voorjaar van 2008 start met een landelijk onderzoek naar de gezondheid van onze bijen, onder een groot aantal imkers verspreid over het land. De bemonstering is vooral gericht op ziekten en factoren die met schade door varroa samenhangen zoals aantal mijten, virussen, Europees vuilbroed, eiwitgehalte van de bijen en Nosema.

Samen de kar trekken

Het onderzoek is een goede zaak, voor-al nu er internationaal op grote schaal sprake is van bijensterfte of verdwijnen van de bijen uit hun behuizing. Het PRI-onderzoek komt ook op een goed moment. In overleg met Romée van der Zee kan er gelijk gebruik gemaakt worden van haar expertise op dit terrein. We weten allemaal dat ze op private basis al jarenlang gege-vens over bijensterfte en het verdwijnen van bijen heeft verzameld, in kaart gebracht en gepubliceerd in *Bijenhouden* en op beefriends.org. Samenwerking is voorde-elig voor beide partijen en voor de imkers in Nederland die door hun financiële afdracht betrokken zijn bij de werkzaam-heden van het PRI. Het wiel is al uitgevon-den, nu samen de kar trekken.

De reden van het onderzoek

Dat is een duidelijke zaak. Alom heerst onrust onder imkers en personen die van de bijen afhankelijk zijn vanwege de bestuiving van gewassen. Onrust omdat de bijen op grote schaal uit de behuizing verdwijnen. Hoewel onrust alom? Dit staat te lezen in de nieuwsbrief van de PRI: “Af en toe is er ophef over bijen die verdwenen zouden zijn. De imker treft een lege kast aan, voorraden en soms ook broed zijn nog aanwezig maar achtergelaten. Vroeger werd gesproken van verdwijn-ziekte als er geen veroorzaker aan te wijzen was, maar ook bij Nosema en Amoeb-ziekte bleken bijen te verdwijnen. Bij de veel besproken CCD in de Verenigde Staten wordt ook een (plotseling) verdwijnen van de bijen beschreven. Is verdwijnen echter iets heel bijzonders”? Dan volgt een ver-haal over de groei en krimp van een volk in de loop van het jaar met als conclusie: “Eigenlijk is er geen verschil tussen ver-dwijnen en gewoon doodgaan. Het ligt alleen aan het moment en de omstandig-heden op het moment van sterven (tem-peratuur)”. Als voorbeeld haalt PRI een volk aan dat in augustus door slecht weer nauwelijks voedsel kan verzamelen en zwaar besmet is met de varroamijt. “Duidelijk toch dat een dergelijk volk dan uitsterft”.

Natuurlijk is dat duidelijk en inderdaad is het verdwijnen van bijen dan niet bijzonder. Wat het bijzonder maakt is dat ze de laatste jaren in grote delen van de wereld massaal uit de behuizing verdwijnen zonder aanwijsbare oorzaak.

Populatiodynamica

We vervolgen de belevenissen van Cor Vonk Noordegraaf. "Begin augustus voor de tweede maal honing afgenomen. Daarna ben ik gaan verenigen en vervolgens voeren voor de winter. Wie schetst mijn verbazing toen ik op 19 augustus rond 11 uur een enorm gegons van bijen hoorde. Nu nog een zwerm? Dat kan toch niet waar zijn! Aan de stam van een appelboom, op de grond tussen het gras, aan de onderste takken, overal bijen. Mijn eerste gedachte was: 'zoveel bijen, dan moet een heel volk massaal de kast verlaten hebben.' Weer geen idee om welk volk het ging, want bij alle kasten vlogen bijen. In de derde kast die ik controleerde vond ik een gesloten moerdop, daar was de zwerm dus uit gekomen. Toch bleken er nog vrij veel bijen overgebleven te zijn. Bij dit volk was na het verenigen de moer uit 2005 overgebleven en dat zal er wel toe hebben bijgedragen dat er werd gezwermd, ondanks het late tijdstip in het jaar. De zwerm bleek nogal moeite te hebben om een tros te vormen, gezien de vele bijen die nog rond vlogen en in de omgeving rondkropen. Omstreeks 13.00 uur was er een geweldige baard gevormd aan een dikke tak net boven de grond. Omdat ze nog maar kort hingen en er nog iets anders moest gebeuren, besloot ik daar voorrang aan te geven en later de zwerm te scheppen. Om twee uur begon ik de spullen te verzamelen. De zwerm hing rustig, maar wel erg laag bij de grond en was te groot voor één kieps. Ik ging nog wat andere dingen halen en moest even goed nadenken hoe ik alle bijen onder één hoedje kon vangen. Blijkbaar hebben ze mijn probleem begrepen, ze zorgden zelf voor een oplossing. Want wie schetst mijn verbazing toen ik terugkwam en er geen bij meer te bekennen viel. Zelfs geen achtergebleven zoekende bij, ze waren spoorloos. Het is me nog steeds een raadsel hoe in zo'n korte tijd, zo'n grote zwerm bijen compleet kan verdwijnen. Toen het in de avond ging regenen en hard waaien had ik wel te doen met al die bijen zo vlak voor de winter. Later hoor je dan dat een zwerm die 's morgens af-

komt vaak nog dezelfde dag vertrekt. Het heeft me geleerd dat het beperken van het aantal volken door zoveel mogelijk te verenigen de kans op zwermen doet toenemen, ook al geef je genoeg ruimte. Bovendien is het herhaaldelijk controleren op moerdoppen in grote volken geen sinecure. Vooral niet als je er tot half augustus mee door moet gaan. Mijn voorname is wel gerealiseerd, want ik ben nu met vijf volken de winter ingegaan. Voor het komende bijenjaar heb ik wel een andere werkwijze voor ogen".

Bijenvraag

Een vraag van Saskia Bolte.
"Van een Buckfastvolkje hadden we een veger gemaakt. De koningin kwam met wat voer en raampjes broed op een nieuw plekje. De oorspronkelijke kast zou spoedig een nieuwe moer krijgen en wij hielden rekening met het breken van doppen op de 13de dag na het maken van de veger. Op dat moment bleek echter dat elke moerdop een onvoldragen moer bezat. Er kon dus geen moertje uitlopen. Het was bij alle acht doppen het geval. Gelukkig hadden we in het volk ook een jonge moer zien lopen en wij hopen dat zij niet verloren is gegaan met het afvegen van alle raten. Ik ging ervan uit dat je op de 13de dag altijd voldragen moerdoppen zou hebben. Dat is dus kennelijk niet zo. Wie heeft hier een verklaring voor?"

Het weer in juni

Voor het midden van het land geldt voor de periode 1971-2000 als gemiddelde N=187 uren zonneshijn, N=72 millimeter neerslag en een maximumtemperatuur van N=19,8°C.

Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max. temp °C
2003	++ (255)	- (40)	++ (23.7)
2004	N	N	N
2005	++ (250)	-	++ (22.3)
2006	++ (256)	-- (29)	+ (21.8)
2007	-	+ (107)	+ (21.8)

Geraadpleegd

Bijennieuws 2008, Plant Research International, editie 6/3.
Vonk Noordegraaf, Cor. (2006) Populatiodynamica. Bij Praten 29: 16/2 Informatieblad NBV Amstelland.
Bolte, Saskia. (2006) Bijenvraag, Raat voor Imkers 28(4), Ambrosiusgilde Rotterdam.
Cats J., Bieboek: 11

Apipedia

(Bijen)gif (ook: gift) Gaat terug op geven, gave. Bijengif(t) op te vatten als verkeerde gave, verkeerd gif: vergif. Het voorvoegsel ver- maakt de betekenis van een woord vaak negatief. Vergelijk: gissen en vergissen, dwalen en verdwalen.

Mede/mee Oorspronkelijke betekenis honing, later: bedwelmende drank uit honing bereid, wijn. In deze betekenis het meest verbreid.

Bronnen

N. van Wijk, Franck's Etymologisch Woordenboek
J. de Vries, Etymologisch woordenboek (Aula)
Latijns-Nederlands woordenboek (Aula)
Grieks-Nederlands woordenboek (Prisma)

Initiatief in de la?

Redactie – Ton Thissen

Het is medio 2006 geweest dat wij een flink aantal NME's (Centra voor Natuur en Milieu Educatie) hebben aangeschreven met het verzoek ons te melden wat zij ondernemen op het gebied van bijen en bijenhouden. Daarop kwamen heel wat geestdriftige reacties binnen, waaruit we een selectie hebben gemaakt teneinde die centra te bezoeken en verslag te doen van hun activiteiten op imkergebied.

Daar is eenvoudigweg niets van terechtgekomen. En dat spijt ons zeer. Want de neiging tot het houden van bijen ontstaat niet zelden in de jeugd jaren, en NME's spelen daar met hun voorlichting aan basisscholen op in.

Wat het een en ander in de weg stond was met name de overschakeling van ons (oude) blad *BIJEN* naar het meer gerenoveerde blad *Bijenhouden*. Allerlei daarmee samenhangende nieuwe items vroegen om de aandacht en het NME-project bleef liggen. Maar het ligt er nog en we weten waar het ligt. Zodra zich mogelijkheden aandienen halen we het van stal. Wellicht staan we (na afspraak) in 2009 bij u met de hoed in de hand voor de deur.

Diergeneesmiddelen, residuen in bijenproducten

K. de Vries

Op zaterdag 2 juni hield Dr. W. Reybroeck aan de universiteit van Gent voor de Specialisten Bijengezondheid een lezing over residuen in honing. Hij werkt op de Eenheid technologie en voeding van het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek in Melle (bij Gent in België). Hij doet daar onderzoek naar stoffen in de honing die daarin van nature niet thuis horen. De lezing duurde twee en een half uur en het werd steeds duidelijker dat de imker zich moet realiseren dat zijn handelen invloed heeft op de kwaliteit van de honing.

Dr. W. Reybroeck maakt onderscheid tussen stoffen die door toedoen van de imker in de honing terecht komen en stoffen die bijen in het leefmilieu aantreffen en meenemen. In honing worden residuen aangetroffen van bestrijdingsmiddelen tegen de varroamijt, van antibiotica tegen Amerikaans vuilbroed en Nosema, van mottenballen tegen de wasmot, van houtbeschermingsmiddelen van de stal. Bijen brengen met nectar zware metalen, pesticiden, pathogene bacteriën, pollen van genetisch

gemanipuleerde planten en radioactief materiaal de kast in. Geïmporteerde honing is vaak ernstiger belast dan Nederlandse honing, maar het signaal is duidelijk: de imker moet zo zorgvuldig mogelijk werken en zich realiseren dat zijn activiteiten van invloed zijn op de kwaliteit van de geproduceerde honing.

Bestrijdingsmiddelen samenstellen

Er zijn imkers die zelf bestrijdingsmiddelen tegen de varroamijt samenstellen. Deze middelen worden in veel te hoge concentraties toegediend, waardoor de concentratie residu in de honing ook hoog is. Toegelaten bestrijdingsmiddelen zijn met zorg samengesteld, het middel komt geleidelijk vrij en de residuen blijven beperkt.

In de intensieve veehouderij worden antibiotica preventief toegediend. In sommige landen gebeurt dit ook op grote schaal in bijenvolken. Uit onderzoek blijkt dan ook dat de geïmporteerde honing uit die landen antibiotica bevat. In enkele gevallen werden enorm hoge concentraties aangetroffen.

Dr. W. Reybroeck vertelde dat het op

bijeenkomsten regelmatig voorkomt dat een imker enthousiast vertelt over een nieuw wondermiddel tegen de varroamijt of andere kwalen. Sommige imkers nemen dit dan blindelings over en nieuwe residuen kunnen weer in de honing terecht komen.

Honing behoort een zuiver natuurproduct te zijn. Al zijn de aangetroffen hoeveelheden niet direct schadelijk voor de gezondheid, ze horen eenvoudigweg niet in de honing aanwezig te zijn. De consument zou mogen verwachten dat de Nederlandse overheid hem beschermt, maar helaas wegen de belangen van de handel hier soms zwaarder dan die van de consument.

Dr. W. Reybroeck geeft raad

- *onthoud je van onwettige praktijken inzake de bestrijding van bijenziekten.*
- *gebruik alleen toegestane bestrijdingsmiddelen tegen de varroamijt.*
- *let op met de honingopbrengst van aangekochte bijenvolken.*
- *vermeng eigen honing niet met aangekochte honing.*
- *streef naar een residuvrije honing zodat honing een gezond natuurproduct blijft.*

Cursief

Rik Oldeven

De mislukking als hobby

Na 12½ jaar imkeren heb je de neiging de balans op te maken. Het begon met liefde op het eerste gezicht. En dan wil je al snel het naadje van de kous weten te vinden. Boeken in huis gehaald. Cursussen gevolgd. Materiaal aangeschaft. Alle geschepte zwermen gehouden. Nog meer materiaal aangeschaft. Koninginneteelt onder de voeten gehaald. Daarmee gestopt maar er toch weer aan begonnen.

Na 12½ jaar maak je geen beginnersfouten meer. Maar hoe verder op het bijenpad beland des te lastiger de navigatie. Telkens sta je weer voor een rotonde met flink wat afslagen. Je kunt zo'n kostbare eilandbevruchte koningin wel op zes verschillende manieren invoeren. Voor al die manieren valt wel iets te zeggen. Maar welke pas je nou – tijdstip en omstandigheden in aanmerking nemend – toe? Dat sta je dan in je eentje weloverwogen te beslissen. Want haal je er een collega bij, komt er ook weer een rotonde-afslag bij. En dan gaat het tóch fout. Daar lag ik eertijds nogal eens wakker van. Als je hobby je uit de slaap houdt, moet je of van hobby veranderen of moet je anders over je liefhebberij gaan denken. Anders gaan denken over je relatie met bijen betekent op de eerste plaats dat je gaat beseffen dat we over deze interessante diertjes niet al teveel weten. Als alles wat er te weten valt over de honingbij op één meter zou gaan, hebben wij van slechts 40 cm weet, heb ik een ervaren imker wel eens horen zeggen. Over de resterende 60 cm mag en kan dus iedereen zeggen wat hij wil. En we praten dan graag over onze successen. Dat daarbij ook dom toeval en regelrechte mazzel een belangrijke rol spelen, calculeren we maar niet in.

Ik definieer imkeren tegenwoordig als het met genoeg omgaan met mislukkingen, die ik via lering en vermaak tot een zo maximaal mogelijk minimum hoop te beperken. Zo houd ik er op een prettige manier de moed in. Ik zou trouwens niet meer anders willen.

Uit de imkergemeenschap

Honorering van de aanvragen in 2008 bij het Dick Vunderinkfonds

Zoals bekend, is door de leden van de voormalige VBBN tijdens de ALV van 29 maart 2003 het Dick Vunderinkfonds ingesteld. Het geld voor dit fonds bestaat uit het positieve saldo van de verkoop van bijenproducten tijdens de Floriade van 2002. De organisatoren hadden indertijd als nadrukkelijke wens dat het saldo beschikbaar zou blijven voor de komende Floriade 2012. In de tussentijd storten we de rente van dat saldo in het Dick Vunderinkfonds, met de doelstelling om hiermee stimuleringsubsidies te verstrekken voor projecten die de bijenhouderij in Nederland promoten.

Inmiddels is bekend dat de komende Floriade van 2012 gehouden zal worden in Venlo. De Groep Limburg van de NBV onderzoekt thans de mogelijkheden om als NBV wederom te participeren in deze Floriade.

De oproep om projectvoorstellen voor dit jaar in te dienen die voor subsidiëring in aanmerking komen heeft in *Bijenhouden* van september 2007 gestaan. De deadline van indienen was 1 januari 2008.

Het fonds geeft per jaar circa € 1.000,- aan rente.

Het is niet de bedoeling dat een toekenning van een bijdrage de kosten van het initiatief moet dekken. Maximaal wordt 50% uitgekeerd en de overige 50% wordt geacht te worden gefinancierd uit andere bronnen. Het is een stimuleringsbijdrage.

Afdeling opgeheven

Voor dit jaar is er een iets groter bedrag beschikbaar. De afdeling Elburg heeft zich opgeheven en heeft haar saldo van € 250,- geschonken aan het Dick Vunderinkfonds. Dat brengt het beschikbare bedrag op € 1.250,-

De commissie Communicatie heeft op verzoek van het bestuur van het fonds een advies uitgebracht over de toekenning van de subsidies. Er zijn tien aanvragen binnengekomen. Dit is een aanzienlijke

stijging in vergelijking met voorgaande jaren. Het is duidelijk dat, als we dit jaar, net als vorige jaren, alle aanvragen willen honoreren we wel erg weinig geld per project overhouden. We moesten dus gaan kiezen. Samen met de Commissie Communicatie hebben we de PR-waarde van elk project proberen vast te stellen en de projecten die het meest kansrijk waren voor een positief PR-resultaat, zijn gehonoreerd.

Het betekende dat vier aanvragen zijn afgewezen en dat zes projecten voor subsidiëring in aanmerking komen.

De **Bijenteeltvereniging Hengelo** doet al 19 jaar aan natuureducatie en dan met name aan voorlichting over bijen. Ze doen dit door jaarlijks 20-30 groepen uit de bovenbouw van de basisscholen in hun bijenstal te ontvangen.

Ze willen nu hun educatiemateriaal uitbreiden en moderniseren. Zo willen ze een laptop, beamer en nieuwe imkermaterialen. Ze verwachten dat dit ongeveer € 2.000,- gaat kosten.

Uit het Dick Vunderinkfonds wordt een bijdrage gegeven van € 250,-

In 2005 heeft de **Bijenhoudervereniging Zelhem** een aanvraag ingediend bij de Stichting Zelhems Erfgoed om een bijenstal annex bijenmuseum te realiseren. Deze zal worden bemenst door imkers van de afdeling Zelhem.

Wat is toegezegd en voor een deel uitgevoerd is inmiddels een groot succes geworden.

De vereniging heeft nog een uitbreiding op het programma staan om te zijner tijd meer bezoekers te kunnen ontvangen. Het Dick Vunderinkfonds heeft besloten een bijdrage van € 200,- te verstrekken.

In 2008 bestaat de **Bijenteeltvereniging Bommelerwaard** 75 jaar. Bij deze gelegenheid wil de vereniging een historisch overzicht uitgeven omtrent de ontwikkeling en de toekomst van de bijenhouderij in de Bommelerwaard.

Met dit boekje ziet de vereniging ook kans om PR in de regio te bedrijven en een bijdrage te leveren aan de geschiedschrijving van dat gebied. De biologen Hayo Velthuis en Piet Nienhuis gaan de tekst verzorgen.

Het Dick Vunderinkfonds wil € 200,- verstrekken.

Henk Vermeulen wil als privé persoon een opengewerkte bijenkast ontwikkelen, waarin goed te zien is hoe een en ander in een bijenkast eruit ziet en functioneert. Deze kast is met name te gebruiken bij de educatieve activiteiten van de plaatselijke vereniging alsook door imkerverenigingen uit de omgeving.

Henk Vermeulen krijgt een bijdrage van € 200,-

De **Bijenhoudervereniging Hulst** en omstreken is ter ore gekomen dat het Zeeuwse Landschap een gebouw wil inrichten met educatieve bedoelingen voor de schooljeugd. De vereniging heeft in dat educatieve centrum ook een bijenstal geplaatst om voorlichting te geven aan de basisschooljeugd. Dit is inmiddels met eigen middelen gerealiseerd. Zeer bruikbaar en nodig is educatief materiaal om de voorlichting over bijen en bijenhouden meer inhoud te geven. Te denken is aan het boekje 'De Bij en wij' en beschermende kleding voor de bezoekers.

Het Dick Vunderinkfonds draagt € 200,- bij.

De **Vereniging Steenwijk** zou graag degelijke informatie- en promotieborden plaatsen bij het nieuwe bijenpark 'Looweg' in Steenwijkerland. Ze verwachten daarmee de bezoekers en belangstellenden meer voorlichting te kunnen geven over bijen en bijenhouden.

Het Dick Vunderinkfonds heeft besloten aan dit project in Steenwijk € 200,- bij te dragen.

Een gesprek met Jeroen Vorstman

Wisseling van de wacht in het Bijenhuis

Ton Thissen

Omdat het woensdag is tref ik het hele gezin Vorstman thuis. De twee oudste jongens (11 en 7) omdat ze naar oud gebruik geen school hebben op de woensdagmiddag, de jongste zoon omdat hij pas 2 maanden en 2 dagen jong is, en hun ouders Dorien (1970) en Jeroen (1971), omdat die op woensdagmiddag hun dierspecialzaak aan hun personeel toevertrouwen. Wij gaan er dus maar eens breed voor zitten. Het is immers niet niks dit min of meer rustige bestaan te gaan combineren met een avontuurlijke uitdaging: het management van het Bijenhuis in Wageningen.

Foto Dorien Vorstman

“Vooral het samenspel, de samenwerking tussen de afdelingen Handel (werkplaats, winkel) en Vereniging spreekt me erg aan.”

Dorien Dorrepaal (Gorinchem) en Jeroen Vorstman (Voorburg) liepen elkaar op de HAS (Deventer) op een prettige wijze tegen het lijf. Zij studeerde internationale handel, hij tropische landbouw. Na zijn propedeuse in Deventer volgde Jeroen de studie bos- en natuurbeheer in Velp. Daar studeerde hij ook af. Dorien nam na haar studie de dierspecialzaak van haar vader in Gorinchem over en Jeroen werd beheerder groenvoorziening in die gemeente. Ook werkte hij korte tijd bij PPO-bijen, destijds nog in Hilvarenbeek en was secretaris van de SSBI (Stichting Stimulering Bedrijfsmatig Imkeren). Een jaar of vijf geleden ging ook

Jeroen al zijn tijd in de dierspecialzaak van zijn vrouw steken, ook omdat ze met hun winkel van een B-lokatie naar een A-lokatie in het winkelcentrum van Gorinchem waren verhuisd.

Bijen

Zijn betrokkenheid bij PPO-bijen had natuurlijk ook zo zijn achtergrond. Een vakantie in Otterlo bracht de zeer jonge Jeroen in contact met een imker. “Berend Brink”, weet hij zich feilloos te herinneren. “Ik had altijd al interesse in beestjes en zo. Dat was dus een feest. Zo’n twaalf jaar geleden waren we op vakantie in

Hoenderlo en daar kwamen de bijen voor de tweede keer voorbij. Toen in Gorinchem een beginnerscursus werd gegeven door de plaatselijke vereniging schreef ik me in. Om kort te gaan, ik heb nu zo’n 100 bijenvolken die ik voornamelijk inzet voor de bestuiving. Daarvoor heb ik een bestuivingcursus gevolgd. Ik heb die volken niet aan huis. Ze staan op een plek die mij door de gemeente Gorinchem ter beschikking is gesteld.”

Een interessante vacature

In december 2007 verscheen een advertentie van de NBV in Bijenhouden waarin gezocht werd naar een Manager (m/v) Bijenhuis NBV i.v.m. pensionering van de huidige bedrijfsleider medio 2009. Jeroen: “Die advertentie trok onmiddellijk mijn aandacht. We hadden de winkel nu goed op poten en ik was toe aan iets nieuws. Daarbij kwam natuurlijk dat ik zelf ook bijen houd, redelijk tot goed op de hoogte ben van het reilen en zeilen in de imkerwereld en ervaring heb in het exploiteren van een winkelbedrijf. En dan moet je toeslaan als het voorbij komt. Wat een beetje tegenzit is de afstand, want voorlopig blijven we hier wonen, omdat Dorien de dierenwinkel gewoon blijft aanhouden. We doen dus niks weg, er komt alleen iets bij. Met drie kwartier rijden kan ik overigens ter plekke zijn”.

Er hadden zich meer gegadigden gemeld maar na een aantal gesprekken kon Jeroen zich de aanstaande bedrijfsleider van het Bijenhuis noemen. Zijn contract gaat 1 juni a.s. in. Tot medio 2009 volgt een inwerkperiode waarin Roel ten Klei (de huidige bedrijfsleider) hem wegwijs zal maken in het bedrijf.

De gang

Jeroen: “In deze inwerkperiode zal met name Roel een aantal zaken aanpakken die vanwege de drukte steeds maar bleven liggen o.a. het aanpassen van de website. Maar ook andere taken wachten ons, waaronder mij vooral het samenspel, de samenwerking, de synergie zeg maar tus-

sen de afdelingen Handel (werkplaats, winkel) en Vereniging aanspreekt. Wie het Bijenhuis wat beter kent weet dat er een nogal brede gang ligt tussen de afdeling Handel en de afdeling Vereniging. Het zijn gescheiden kantooruimten. Die gang zou eigenlijk weg moeten. Ik bedoel het natuurlijk vooral ook in figuurlijke zin: er moet meer communicatie komen tussen de afdelingen of liever een voortdurende communicatie. Wij van de winkel houden ons niet alleen maar bezig met de verkoop van materiaal, ook praten imkers met ons over allerlei zaken die vaak ook de vereniging en/of het maandblad betreffen. Zo komt er op de verenigingsafdeling allerlei informatie binnen die ook de winkel en/of de werkplaats aangaat. Als het aan mij ligt zal er straks van één gezamenlijke kantooruimte sprake zijn waar de informatiestromen samenkomen”.

Verenigingswinkel

We hebben het over het mogelijke verschil tussen een willekeurige middenstandwinkel en een verenigingswinkel. In het eerste geval speelt vanzelfsprekend de commercie een belangrijke rol, in het tweede geval ligt de nadruk op de dienstverlening aan de leden van de vereniging.

Jeroen: “Toch is er niet zo’n groot verschil. Het Bijenhuis fungeert natuurlijk allereerst als servicepunt voor de leden, maar wel als een financieel gezond servicepunt. Het kan niet zo zijn dat de leden de winkel via inkooprijzen en kortingen als het ware leegzuigen. Dan zou de vereniging op den duur haar reserves moeten aanspreken. Er komt dus wel een zekere mate van commercialiteit aan te pas. Laten we het zo zeggen: ik krijg (net als alle personeelsleden) dan wel mijn salaris maar ik moet dat ook terugverdienen en waar mogelijk een reserve opbouwen voor de toekomst. En dat moet op een gezonde commerciële basis. Het moet een duurzaam geheel zijn: zowel de Handel als de Vereniging moeten tot in lengte van dagen kunnen blijven functioneren ten behoeve van de leden van de vereniging en voor – laten we dat niet vergeten – alle andere imkers in Nederland die geen lid zijn van de NBV”.

Toekomst

De tijden veranderen: er is sprake van een andere imker dan die van bijvoorbeeld 30 jaar geleden, er zijn nieuwe technieken zoals kunstmatige inseminatie ontwikkeld, daar is de ontdekking van het belang van het telen van solitaire bijen voor de zaad-

teelt en wellicht nog andere ontwikkelingen. Jeroen: “Er is heel veel kennis in onze vereniging. Die zou je moeten centraliseren en daarop met materialen en service moeten inspelen. KI-apparatuur b.v. zal in de toekomst ook in het Bijenhuis te verkrijgen zijn. Nu moet je daarvoor nog naar België of Duitsland. We zouden ons als Bijenhuis in de toekomst meer moeten profileren naar buiten, het voortouw moeten nemen als het om nieuwe ontwikkelingen gaat. Dat betreft b.v. ook het werken met internet. Er gaat wat mij betreft veel meer besteld en verkocht worden via internet”.

We hebben het nog over de vergrijzing maar ook over de noodzaak van de bijenbestuiving en de daarmee samenhangende toename van het aantal bestuivingimkers, over onze kinderen en kleinkinderen die eerder de computer dan de bijen omarmen en de betekenis van de voorlichting aan jongeren over bijen via bijvoorbeeld NME-centra. Jeroen: “Het beste is natuurlijk de jongelui gewoon mee te nemen naar de bijenstal en ze laten zien dat de wonderen nog lang de wereld niet uit zijn”.

Jeroen en Dorien zien het wel zitten. Ik ook wel. Maar wie ben ik? Niets meer of minder dan uw verslaggever.

De Duurzame Bij

Meedoen in het hybridenproject, een uitdaging voor elke imker

Stichting ‘De Duurzame Bij’ zoekt imkers die ons willen helpen. Hoe meer koninginnen we in volken kunnen zetten, hoe groter de kans op succes. We adviseren om daarbij samen te werken. Een groep van drie imkers lijkt ons het best: één imker als aanspreekpunt met twee imkers die hem bijstaan en eventueel kunnen vervangen in geval van vakantie of ziekte.

Iedere imkergroep krijgt dan tien koninginnen. De bijen voor die koninginnen komen van het imkergroepje zelf. De koninginnen worden geleverd door de stichting ‘De Duurzame Bij’, met aanwijzingen om deze moeren in te voeren. De afstamming van de koninginnen die aan de imkergroep ter beschikking worden gesteld, zal voor de imkers onbekend zijn. Het project werkt volgens het ‘dubbel blind’ principe.

We willen graag 24 groepen imkers hebben die met ons naar resistentie zoeken. Overleg met uw collega imkers en geef u op! Dit project is uniek voor Nederland en het is broodnodig. Er zijn nu al acht groepen imkers en een voorselectie- en teeltstation in Maarn. Voor de groepen die meedoen, komt er een bijeenkomst in Bunnik waar Job van Praagh, die de wetenschappelijke leiding heeft, alles nog eens uit zal leggen. Zie ook *Bijenhouden* april: 6 (2008).

Opgeven bij

Ed Pieterse
Esdoornlaan 3, 3951 DB Maarn
t 0343-441651, f 0343-442652
e erpmaarn@planet.nl of
Henk Kok
Sprenkelaar 4, 3905 WR Veenendaal
t 0318-526868, e h.kok@hccnet.nl

STICHTING "DE DUURZAME BIJ"

MENU:

- Informatie over de stichting "De Duurzame Bij"
- Statuten van de stichting "De Duurzame Bij"
- Huisregels stichting "De Duurzame Bij".
- Testprotocol voor proefstanden
- Lijnenteelt
- Honingbijen en Varroaresistentie (buitenland)
- Publicaties van de Stichting "De Duurzame Bij"
- Proefstanden van de stichting "De Duurzame Bij"
- Diversen en nieuws

 TERUG NAAR STARTPAGINA

Prakkiseren en praktiseren

De vindingrijkheid van de imker

De zwermvang- en zeefkist is geen onzinnig hebbeding

Peter Elshout

De zwermvang- en zeefkist (ZZK) is in ons land een onbekend gebruiksvoorwerp. Vreemd genoeg is dit toestel ook in Duitsland relatief onbekend, hoewel het in de vakhandel wordt aangeboden. De eerste aanblik van deze wat mechanisch uitziende kist schrikt de imker mogelijk af. Waarom deze ZZK, als ik een zwerm ook met een zwermkieps kan scheppen?! Om alleen maar een zwerm te scheppen hoeft je dit toestel niet aan te schaffen of te maken! Wel als je snel en eenvoudig darren en mogelijk de moer van de bijen wilt scheiden.

Opbouw van de zwermvang- en zeefkist

De ZZK is qua grootte te vergelijken met een broedbak ($\pm 40 \times 40 \times 25$ cm). Aan de onderkant een deksel of schuifdeksel (5 mm WBP), aan de bovenkant een vlakke plaat (5 mm WBP) met twee diagonaal liggende ventilatiegaten ($\varnothing \pm 70$ mm). Voor de afdekking van deze ventilatiegaten wordt bijendicht gaas gebruikt dat binnenin bijna de hele oppervlakte van de bovenkant bedekt. De bijen hebben zo de mogelijkheid zich hieraan op te hangen. Op de bovenkant wordt in 't midden een blokje gelijmd (80x80x30 mm met gat van 28 mm), waardoorheen een ronde stok ($\varnothing 28$ mm) op en neer kan schuiven. Vlak onder de bovenkant bevindt zich aan één zijde een kleine afsluitbare vlieg-

opening (7x25 mm). In de ZZK bevindt zich een moer- draadrooster dat, met een minimum aan speling, even groot is als de inwendige maten van de ZZK. In het midden van dit moerrooster bevindt zich een blokje (130x80x30 mm) met middenin een gat van 28 mm doorsnee waar de stelstok in vast gelijmd wordt. Dit blokje zorgt er tevens voor dat er voldoende afstand over blijft tussen het moerrooster en bovenkant t.b.v. de vliedspleet. Met de stelstok kan het moerrooster verplaatst worden van de bodem tot vlak onder de vliedspleet. Deze ca 50 cm lange stelstok kan d.m.v. ingeboorde gaatjes ($\varnothing 5$ mm, h.o.h. 50 mm) en een borgpen op verschillende afstanden vast gezet worden. In het blokje van het moerrooster wordt aan beide zijde van de stelstok een schroef ingedraaid die ± 7 mm uitsteekt. Dit om te voorkomen dat er bijen tussen het klosje en de bovenkant geplet worden. Tot slot: zet dit toestel niet in de verf maar conserveer het door het bij warm weer in te wrijven met een vloeibare warme oplossing van terpentijn en bijenwas.

Alle maten zijn handelsmaten!

Primair gebruik: het scheppen van een zwerm

Wanneer een zwerm aan een tak in een boom hangt gaaten als volgt te werk.

De losse delen van de zwermvang- en zeefkist met schuifdeksel.

De stelstok wordt maximaal uit de ZZK getrokken en met de borgpen vast gezet. De ZZK wordt nu omgedraaid, waardoor de onderkant naar boven gericht wordt. De bodem wordt geopend, waarbij het deksel zonodig wordt verwijderd of in geval van een schuifdeksel, op een randje na in de ZZK blijft. Nadat de zwerm op de gebruikelijke manier wordt geschept, wordt de ZZK met het deksel gesloten, omgedraaid en indien nodig wordt de vliegspleet geopend. Is de zwerm volledig ingetrokken dan wordt de vliegspleet gesloten en kunnen indien gewenst, de koningin en mogelijke darren uitgezeefd worden.

Uitzeven of scheiden van werksters van darren en/of moer

Eén van de dingen die een dergelijke kist zo interessant maken, is het snel kunnen scheiden van werksters en darren. Stel we willen zo veel mogelijk jonge bijen hebben om daarmee bevruchtungskastjes te vullen.

We nemen de ZZK, trekken het moerrooster maximaal naar de bovenkant en borgen het met de borgpen. We draaien de ZZK nu om en plaatsen hem op twee lege broedbakken zodat hij stabiel staat. De deksel wordt verwijderd. Hierna nemen we van verschillende volken raten met bijen op open broed (wel graag zonder koningin). Deze bijen worden in een diepe emmer afgeveegd (niet afslaan om schade aan open broed te voorkomen). Door de 'bijenooft' enige tijd de kans te geven zich van de oudere vliegbijen te ontdoen, houden we hoofdzakelijk jonge bijen en darren in de emmer over. Gebruik bij dit oogsten geen waternevel want dit belet de vliegbijen weg te vliegen! De resterende bijen in de emmer worden nu in de ZZK gekiept, waarna de bodem wordt gesloten en de ZZK weer wordt omgedraaid. Instinctief zullen de bijen naar de boven gelegen ventilatieopeningen lopen en zich daar aan het gaas ophangen. Het moerrooster wordt gaatje voor gaatje met de stelstok en borgpen naar beneden verplaatst, om uiteindelijk op ca 7 mm na op de bodem te belanden. Nagenoeg alle bijen bevinden zich boven het rooster, maar de darren zitten noodgedwongen onder het rooster. Het scheiden van werksters en darren duurt hooguit een kwartiertje, véél sneller dan met de z.g. 'Marburger Feglingskasten'. We draaien de ZZK weer om en zetten hem met een schok neer op de lege broedbakken (zorg dat de borgpen geplaatst is!). We verwijderen vervolgens het deksel en nu kunnen de darren met een bijenveger van het rooster geveegd worden. Loop met de ZZK weg van de werkplek en plaats zonodig het deksel om het terugvliegen van de darren te voorkomen. De op deze snelle manier geogste jonge bijen worden vervolgens in de hoge emmer gekiept en met de bloemenspuit beneveld, waarna ze pollepel voor pollepel in de koninginbevruchtungskastjes worden overgeheveld. Gebruikt u de ZZK om de moer te vinden, dan is het raadzaam om tijdens het openen van het deksel, alle zich op 't rooster bevindende bijen met de plantenspuit met water te benevelen, om mogelijk wegvliegen van de moer te voorkomen. De zwermvang- en zeefkist is zeker voor imkers die aan koninginneteeft doen geen overbodig hebbeding, maar een nuttig, effectief, tijd- en ergernisbesparend stuk gereedschap.

Wilt u meer informatie ontvangen dan kunt u mij mailen: e.peterlshout@orange.nl

Nieuwe opleiding voor leraren bijenteelt

Commissie Bijenteeltonderwijs

De commissie Bijenteeltonderwijs wil in november 2008 voor de derde keer met een opleiding voor Leraar Bijenteelt van start gaan. De opleiding bestaat uit een A- en een B-gedeelte. Voor elk deel wordt een cursusjaar gereserveerd. Zie voor toelatingseisen en meer bijzonderheden de aankondiging in het maandblad van april 2008.

Inhoud van de cursus

De A-cursus zal naar verwachting 60 lesuren bevatten. 36 uur theorie en 24 uur praktijk. Daarnaast moet gerekend worden op 20 à 25 uren zelfstudie. De modules van het A-gedeelte zijn: vakdidactiek, biologie van de honingbij, werken met bijen, bijengezondheidszorg, bijenproducten, bijen en milieu. Voor het A-gedeelte moet gerekend worden op een financiële bijdrage van circa € 380,- per cursist.

Aanmelding

Voor meer informatie over de inhoud van de cursus kan men tot 15 september bij de commissie Bijenteeltonderwijs een brochure aanvragen. Hier zijn ook de aanmeldingsformulieren te verkrijgen.

NBV, t.a.v. commissie Bijenteeltonderwijs,
Postbus 90, 6720 AB Bennekom,
t 0317-422 422, e onderwijs@bijenhouders.nl.

Studiedag voor honingkeurmeesters

Op zaterdag 27 september 2008 is er een studiedag voor keurmeesters bij imkerij 'De Werkbij', Noordelijke Meentsteeg 18, te Rhenen.

10.00 uur: Opening

Lezing 1 **Residuen in honing** door dhr. Wim Reijbroek. Hij werkt als analysator van honing bij het ILVO (Instituut voor Landbouw en Visserij Onderzoek) in België.

Lezing 2 **St.Jacobskruid** door dhr. Enne de Boer. Hij is werkzaam bij de Voedsel en Waren Autoriteit-Oost te Zutphen.

Lunchpauze. De lunch dient men zelf mee te nemen. Voor koffie en thee wordt gezorgd.

Lezing 3 Impressie van de **honingkeuring in Engeland** (National honeyshow), powerpointpresentatie door Pierre Sanders.

Daarna bespreking van het reglement en het nieuwe keuringsformulier van ruwe propolis.

Pauze en vervolg bespreking reglement.

Rondvraag.

Rond 16.00 u. afsluiting. Deze dag kost € 15,- per persoon.

U kunt zich tot 1 september aanmelden bij Joop Kamps,

De Kievit 8, 5864 BX te Meerlo, t 0478-69 26 70,

e jh-kamps@hetnet.nl. Het bedrag dient u van te voren over te maken op rekening 11.49.92.134

t.n.v. J.H. Kamps, o.v.v. studiedag 2008 'Com. Bijenproduct'.

Alle keurmeesters krijgen een persoonlijke uitnodiging. Mocht u na 1 juli nog geen uitnodiging hebben ontvangen, geef het dan door aan Joop Kamps. Vermeld daarbij uw naam, volledige adres, telefoonnummer en eventueel emailadres!

Renovatie expositie Bijenhuis

Ton Thissen (tekst), Marga Canters en Roel ten Klei (foto's)

Al jaren is een gedeelte van het Bijenhuis in Wageningen als expositieruimte in gebruik. Vrijwilligers zorgden voor opvang van en informatie aan bezoekers. Ook al neemt een flink aantal van hen – gezien hun leeftijd – geen deel meer aan het arbeidsproces, hun kritische instelling en hun verantwoordelijkheidsbesef is daarmee niet op non-actief komen te staan. Gaandeweg groeide hun ontevredenheid over het achterblijven van het op de expositie tentoongestelde bij de nieuwe ontwikkelingen in de imkerij.

Hoewel ook de drachtplantentuin en de bijenstal een rol spelen in de voorlichting van het bezoekend publiek, werd met name de tentoonstellingsruimte onder handen genomen door een 12-koppig team onder aanvoering van Raymond van den Heuvel. Gerda Bogaards coördineerde de boel. Er moest worden uitgeruimd, schoon gemaakt en vervolgens twee weken geschilderd (in de NBV-kleuren), waarbij Gerrit Gaasbeek een belangrijke rol speelde. De alom geprezen gouden handjes van Cees Heikamp moesten te pas komen aan het maken van schappen en het herinrichten en fatsoeneren van de nissen, waarin de verschillende aspecten van de bijenhouderij worden belicht. "We hebben", zegt Fred Robbers, "anders dan voorheen, toen met name op het verleden het accent lag, nu vooral de nadruk gelegd op de moderne bijenteelt, al beginnen we op kleine schaal de rondgang natuurlijk wel met het verleden. De willekeurige bezoeker heeft behoefte aan een zekere lijn". De doorlopende draad in de vorm van voorlichtende teksten is aangebracht door Tineke Brascamp en Els Voorbij.

Rob, Els en Tineke druk in de weer met de teksten.

'Leuke uren'

De teksten zijn op ooghoogte aangebracht en prettig leesbaar, ook omdat ze telkens te behappen zijn voor een passerend geïnteresseerd oog. Na het imkeren in vroeger tijden komen successievelijk de anatomie van de bij, de dracht en de levenscyclus van het volk aan de orde, gevolgd door de werkzaamheden van de imker, de koninginnenteelt en wat daarbij

Bas, Fred, Rob en Raymond aan het werk.

komt kijken, de bijenproducten, de bestuiving en de wereld van de solitaire bij. Raymond van den Heuvel denkt dat elk lid van de groep er wel zo'n 40 uur ingestoken heeft. Fred Robbers wil van geen cijfers weten: "Het waren vooral leuke uren".

In de bloemetjes

De hernieuwde expositieruimte werd na

afloop van de ALV op 5 april tegen half 2 geopend door onze kersverse voorzitter Jan Dommerholt. Op ongedwongen en humoristische wijze overhandigde hij de verschillende vrijwilligers een bloemetje en zette de nestor van dit gezelschap Bas Gouda in het zonnetje, door hem zijn verhaal over de uit de Wouwse kerk geredde Ambrosius te laten vertellen (zie *BIJEN* 13(10): 278 (2004)). Deze Ambrosius heeft

nu zijn plaats gekregen in het front van het spreekgestoelte.

In de filmruimte werd de film 'Bee-Movie' vertoond. Wat nog ontbreekt is een afsluitende wand tussen het film- en het expositiegebouwen. Dat viel nu niemand op, maar dat moet en komt op korte termijn in orde. We kunnen er de komende decennia weer tegenaan.

Raymond in gesprek met Ton (l.).

Gerrit Gaasbeek (l.) en Maarten van de Weg.

Vacature

Gezocht: nieuwe hoofdredacteur voor Bijenhouden, maandblad voor imkers

De huidige hoofdredacteur Marleen Boerjan heeft te kennen gegeven dat zij haar werkzaamheden per 31 december 2008 zal beëindigen. Deze oproep is gericht aan alle leden van de NBV en andere mogelijk geïnteresseerden. Kortom eenieder die zich kan vinden in de hieronder omschreven functie-inhoud, wordt opgeroepen te reageren. Wilt u reageren of heeft u nog vragen, richt u zich dan tot het redactie-adres van Bijenhouden: Postbus 90, 6720 AB Bennekom of per e-mail: redactie@bijenhouders.nl

Algemeen

Het maandblad Bijenhouden is een tijdschrift dat uitgegeven wordt door de NBV. Het bevat naast verenigingsgerelateerde artikelen ook vakinhoudelijke informatie, voor zowel de beginnend als gevorderde imker. De vakinhoudelijke informatie is enerzijds praktisch, anderzijds gebaseerd op resultaten van wetenschappelijk onderzoek.

Het maandblad Bijenhouden wordt gemaakt door een redactieteam bestaande uit redactieleden, een redactiesecretaris in dienst van de NBV, een professionele vormgever en drukker. De hoofdredacteur geeft leiding aan dit redactieteam. Voor de werkzaamheden ontvangen de hoofdredacteur en redacteurs een onkostenvergoeding. Eén van de redactieleden is penningmeester die het budget bewaakt en contact onderhoudt met de boekhouder en penningmeester van de NBV.

Wat vragen wij?

- Een hoofdredacteur die zich kan vinden in het volgende profiel.
- De hoofdredacteur heeft academische kennis van alles wat met sociale en solitaire bijen te maken heeft.
- De hoofdredacteur is communicatief ingesteld en kan goed samenwerken met de andere redactieleden.
- De hoofdredacteur heeft praktische kennis van het bijenhouden en is zelf imker.
- De hoofdredacteur is journalistiek vaardig.
- De hoofdredacteur heeft enige basiskennis van (digitale) fotografie.
- De hoofdredacteur is creatief in de planning van de inhoud van Bijenhouden en is dus een inspirator voor de andere redactieleden.
- De hoofdredacteur is bereid zich te verdiepen in het productieproces van een tijdschrift.

Taken van de hoofdredacteur

De hoofdredacteur heeft de leiding over het gehele productieproces; de taken kunnen als volgt worden gesplitst:

1. De hoofdredacteur is verantwoordelijk voor de maandelijkse uitgave van Bijenhouden.
2. De hoofdredacteur neemt het initiatief bij de planning van de inhoud van Bijenhouden.
3. De hoofdredacteur vertegenwoordigt de redactie in de commissie communicatie van de NBV.

Taken ad 1 (*De hoofdredacteur is verantwoordelijk voor de maandelijkse uitgave van Bijenhouden*).

- Voorbereiding van de redactievergadering
- Contacten (meestal via e-mail, soms telefonisch) met redactieleden en andere schrijvers
- Controle van drukproeven (inhoud, lay-out, illustraties/foto's opzoeken)
- Eindredactie van het maandblad: laatste controle (inkorten van artikelen, koppen en tussenkoppen bedenken, lay-out en illustraties/foto's)

Totaal ongeveer 29 uur per maand

Taken ad 2 (*De hoofdredacteur neemt het initiatief bij de planning van de inhoud van Bijenhouden*).

- Lezen of bijhouden van nationale en internationale literatuur
- Bezoeken van diverse imkeractiviteiten (varieert per maand maar gemiddeld 1 dag per 2 maanden)

- Opstellen van planning en in overleg met de redactiesecretaris benaderen van auteurs.

Totaal 9 uur per maand

Taken ad 3. (*De hoofdredacteur vertegenwoordigt de redactie in de commissie communicatie van de NBV*)

De commissie vergadert nu nog 2 keer per jaar maar tussendoor zijn er regelmatige contacten tussen de verschillende leden van de commissie. Waarschijnlijk zal de commissie communicatie meer tijd vragen, vooral omdat naar verwachting de verschillende redacties (maandblad en websites) steeds intensiever samen zullen gaan werken.

Totaal 1 uur per maand

Gemiddelde tijdsbesteding van de hoofdredacteur: 40 uur per maand.

bijschrift

Foto: Evelynne Jacq

Na regen komt zonneschijn

Marcel Simon

Wanneer je vertelt dat je als HB bestuurslid nu met je derde voorzitter in het HB samenwerkt, dan wekt dat de indruk dat je of al heel lang meedraait of dat die voorzitters het niet lang volhouden. En toch valt dat wel mee. Ik maakte nog het staartje van het voorzitterschap van Dick Vunderink mee, de voorzitter die liefst alles zelf deed. En met Henk van der Scheer naast me, die me met zijn kennis van zaken de indruk gaf dat ik het maar beter aan hem kon overlaten, had ik een prettige inwerkperiode. Jos Plaizier was een voorzitter die je juist graag je gang liet gaan waardoor je groeide in de portefeuille, in mijn geval de bijengezondheid.

Met Jan Dommerholt, die nu als mijn derde voorzitter is aangetreden, verwacht ik een prima samenwerking in mijn laatste jaren bestuurslidmaatschap. En na de fusieperikelen is nu de periode van opbouw in de nieuwe structuur begonnen. Tijdens de laatste ALV toonde de penningmeester op een heldere en overtuigende wijze

aan waardoor onze vereniging een financieel moeilijk jaar achter de rug had, en dat met name door het teruglopend ledental een forse contributieverhoging noodzakelijk is. Dit geeft mij het gevoel dat er extra hard gewerkt moet worden voor de NBV. Allereerst om daarmee de leden binnen boord te houden, die geneigd zijn de verhoging van hun contributie niet mee te maken.

Een gevoel van solidariteit dat je op hen wilt overdragen. Laat het duidelijk zijn dat het geld niet over de balk wordt gegooid en dat we er allemaal een steentje aan kunnen bijdragen. De betaling van die extra contributie ben je snel vergeten, maar aan de voordelen van het lidmaatschap word je het jaar door herinnerd. Het opstappen van leden maakt het voor de vereniging natuurlijk nog moeilijker. Een voorbeeld. Tijdens de laatste ALV is men akkoord gegaan met een verhoging van het bedrag per lid, dat in de contributie is opgenomen voor het subsidiëren van onderzoek. Het is nu € 5,-

geworden. Daarmee kunnen we diverse onderzoekprojecten, soms marginaal, steunen.

Minder leden betekent ook minder geld voor onderzoek. En we willen juist zo graag weten wat de oorzaak van de verdwenen volken is.

Aan de groei van het ledental moet natuurlijk ook gewerkt worden. Een beginnerscursus is en blijft daarbij een beproefd recept. Vanuit het HB wordt daarnaast veel werk gemaakt van werving van nieuwe leden door verbetering van de PR.

Maar binnen de afdelingen zou ook eens gekeken moeten worden naar het potentieel aan leden, die nu als donateurs, of met een andere titel, in de afdeling geregistreerd staan. En daarbij gaat het met name om diegenen die ook bijen hebben. Ik weet dat zij voor een afdeling financieel voordeliger zijn, omdat hun donatie vaak hoger is dan de opcenten van de afdeling boven het quotum van de NBV. Wil je echter solidair zijn met de NBV, tracht dan als afdeling deze donateurs de stap te laten maken om lid te worden.

Deze wat serieuze bespiegelingen worden juist vandaag gecompenseerd door de eerste prachtige dag na een lange periode met veel te lage temperaturen. Voor de bijen is het feest nu zij ruimschoots de kans krijgen om van de voorjaarsdracht te profiteren. De ontwikkeling van de volken zal er flink door gestimuleerd worden. En als imker weet je weer waarom je deze hobby hebt gekozen.

Ik besef tegelijkertijd dat er nu ook imkers zijn die dit voorjaar hun verdwenen volken missen. Maar evenals met het weer op dit moment, geldt voor hen: na regen komt zonneschijn. Opnieuw beginnen met de overgebleven volken kan al snel tot een herstel van de bijenstand leiden. En als we ervan uitgaan dat de overlevende volken meer weerstand hadden, dan zouden de daarvan afgeleide nieuwe volken wel eens vitaler kunnen zijn.

Zo is het ook met de NBV. Even door de zure appel heen bijten, aan de slag, en na regen komt zonneschijn.

Bijenteeltonderwijs

Cursus gecertificeerd bestuivingsimker

Bijenvolken worden door imkers massaal ingezet om land- en tuinbouwgewassen te bestuiven en daarmee kwalitatief én kwantitatief een bijdrage te leveren aan de productie van vruchten en zaden. Daarbij gaat het om grote belangen. Een bestuivingsresultaat van enkele procenten meer of minder heeft al gauw aanzienlijke financiële gevolgen voor de teler.

De imker moet kennis hebben van de omstandigheden waaronder een goede bestuiving plaats vindt om met de teler te kunnen overleggen over het succesvol inzetten van honingbijen. De cursus levert deze kennis en levert een bijdrage aan de kennis over de bijdrage van de honingbij aan de biodiversiteit. Ook komt in de cursus aan de orde hoe de imker over voldoende vitale volken kan beschikken om voor bestuiving in te zetten en aan welke kwaliteitseisen de volken moeten voldoen. Tevens vinden excursies naar praktijkobjecten plaats.

Cursus bestuivingsimker

De Commissie Bijenteeltonderwijs organiseert i.s.m. de Bestuivingscommissie NBV de cursus gecertificeerd bestuivingsimker. De cursus is bedoeld voor imkers die volken willen inzetten voor bestuiving, voor tuinbouwvoorlichters en natuurbeheerders. De cursus bestaat uit 34 lessen te geven in lesblokken op zaterdag. De cursus begint half oktober 2008 en wordt gegeven in Praktijkcentrum 't Zoemhukske te Horst (L). Geïnteresseerde imkers kunnen zich tot 1 september aanmelden bij de NBV, Marga Canters:
e onderwijs@bienenhouders.nl
t 0317-422 422

Toelatingseisen

Voor deze cursus geldt als toelatingseis het met succes gevolgd hebben van de Basis cursus Bijenhouden en het hebben van enkele jaren ervaring in het houden van bijenvolken óf beroepsmatig betrokken zijn of worden bij bestuiving.

Verdere bijzonderheden over de cursus zijn te vinden op de NBV-website:
i www.bienenhouders.nl/onderwijs.

NBV

Jaarcijfers en contributie NBV

Nico Rovers, penningmeester NBV

Begin maart 2008 had onze accountant van ABAB de jaarstukken over 2007 klaar. Op 7 maart werden deze besproken op het Bijenhuis. Daarbij waren aanwezig de accountant, de penningmeester, kascommissie en Roel ten Klei, bedrijfsleider Bijenhuis.

We waren erop voorbereid dat we in 2007 een negatieve exploitatie zouden hebben, maar de hoogte ervan was toch wel een verrassing. We hebben 2007 afgesloten met een tekort van €103.511,- (Handel €10.660,- en de Vereniging €92.851,-).

Aan de hand van de cijfers is door mij een uitgebreid verslag gemaakt, dat is verzonden aan alle afdelingen. Dat kon gelukkig grotendeels digitaal, wat de vereniging porto en vooral kopieerkosten bespaart. Op basis van de cijfers over 2007 heeft de accountant een begroting voor 2007 gemaakt, waaruit blijkt dat de contributie dient te worden verhoogd tot €40,-. Dat houdt een forse verhoging in van €9,50.

Analyse van het tekort

Bij een analyse van de cijfers over 2006 bleek al dat er feitelijk sprake was van een behoorlijk tekort. Het inzicht was toen niet optimaal, doordat het boekjaar uit vijf kwartalen bestond en er sprake was van veel incidentele baten en lasten, vooral in

NBV

NEDERLANDSE
BIJENHOUDERSVERENIGING

VERENIGINGSNIEUWS

Jaargang: 2
..... juni 2008 .....

verband met de fusie.

Ook in het boekjaar 2007 zijn er veel incidentele lasten en ook in 2008 en 2009 zal daar nog (aflopend) sprake van zijn. De belangrijkste incidentele lasten in 2007:
- Propagandamateriaal: er is nieuw foldermateriaal ontwikkeld en gedrukt. Voorheen werden de kosten daarvan op de balans geactiveerd. Nu worden de kosten direct geboekt ten laste van de exploitatie.

Foto van de Maand

Op een hek bij een woning in Hoogland, hangt een zwerm aan een bord 'verboden toegang'. Maar waarom nu uitgerekend daar? Foto J. den Baas, Hoogland

- Extra kosten accountants en adviseurs: in verband met extra werkzaamheden als gevolg van de fusie en advies i.v.m. het voorkomen van een eventuele fiscale claim.

- Website: we krijgen een fraaie website, met veel mogelijkheden voor de leden. Onder andere netwerk en server. Hiervan had een deel geactiveerd kunnen worden op de balans.

- Eretekens en oorkondes: deze moesten opnieuw worden ontworpen en gemaakt. Niet alle incidentele kosten zijn zichtbaar. Denk bijvoorbeeld aan extra bestuur- en commissievergaderingen, personeelskosten en reiskosten. Ik schat de totale incidentele lasten voor 2007 op een kleine €40.000,-.

Conclusie: het structurele tekort bedraagt ongeveer €55.000,-. Dat is even schrikken!

Oorzaak van het tekort

Onderzoek leert, dat een van de oorzaken is de te laag vastgestelde contributie voor de nieuwe vereniging (€ 30,-). Verreweg de grootste partij, de VBBN, zat in 2005 op een contributie van €34,39 terwijl de VBBN de laatste jaren gemiddeld €1,85 per lid verlies leed.

Conclusie: we begonnen feitelijk al met een tekort van €6,24 per lid. Hierbij moet worden bedacht, dat werd uitgegaan van een veel hoger verwacht ledenaantal.

Het aantal imkers in Nederland is de afgelopen vier jaren afgenomen.

Het bestuur doet er veel aan het bijenhouden een positief imago te geven. Er zijn nog enkele folders in ontwikkeling, de expositieruimte in het Bijenhuis is keurig opgeknapt en er komt een nieuwe wervende bijenfilm. Dit betekent wel dat we daardoor in 2008 extra kosten hebben van een kleine €20.000,-. De kost gaat nu eenmaal voor de baat. Gelukkig kan de NBV financieel tegen een stootje.

Wat kostte de vereniging per lid in 2007?

Kosten maandblad	€ 11,40
Loonkosten	11,65
Bestuurskosten	4,40
Commissiekosten	6,05
(waarvan €5,- vast t.b.v. bijenonderzoek)	
Rente en kosten	-/- 2,90
(positief door rente-inkomsten)	
Afschrijvingen	1,00
Huisvesting	2,80
Overige	*12,40
Totaal	€46,80

*Hierin zit ongeveer €6,50 aan incidentele kosten.

Bij een contributie van €40,- zouden we in 2007 dus €6,80 tekort gekomen zijn. Dat spoort aardig met eerdergenoemde incidentele lasten van €40.000,-.

Het gaat in het bovenstaande uitsluitend om de cijfers van de vereniging.

De handel is m.i. een serviceafdeling t.b.v. de leden. Er wordt geen winst beoogd, maar een positief saldo tot €5.000,- per jaar is wenselijk om eventuele tegenvallers te kunnen opvangen. Bij de afdeling handel zullen we in een deel van zowel 2008 en 2009 te maken krijgen met een incidentele last. De huidige bedrijfsleider Roel ten Klei gaat in 2009 met pensioen. Zijn opvolger begint halverwege 2008. Er is sprake van een ruime inwerkperiode. Daarbij worden enkele projecten aangepakt, onder andere automatisering.

Ledenverlies?

Een contributieverhoging van €30,50 naar €40,- is veel!

Dit zou ledenverlies tot gevolg kunnen hebben. Vooral leden met weinig volken kunnen geneigd zijn hun lidmaatschap op te zeggen. Hen zou ik willen vragen dat niet te doen!

U bent lid van een vereniging die een schitterend maandblad uitgeeft en haar best doet de bijenhouderij in Nederland de plaats te geven die ze verdient. Tegenover de vergrijzing moet er nieuwe aanwas komen. Daarin wordt geïnvesteerd. Hierboven kunt u lezen wat dat kost.

Het houden van bijen is mooi en bijzonder nuttig. En dat laatste wordt zwaar ondergewaardeerd. Alleen al door de bestuiving van onze bijen is het nut enorm.

Ik hoop dan ook oprecht, dat u aan het werk van de vereniging wilt blijven bijdragen.

Vraag en aanbod

Te koop: bijenvolken, zowel compleet als op raam. Ook verkopen wij alle imkermaterialen o.a. honingslingers, bijenkorven en kasten (Red Cedar of vurenhout), nieuw of gebruikt, alle maten kunstraat. Informeer vrijblijvend naar onze speciale prijzen of kijk op: *i* www.dewerkbij.nl of *e* info@dewerkbij.nl. Imkerbedrijf De Werkbij, Rhenen, *t* 0317-61 29 42, *f* 0317-61 41 91, *m* 06-25 01 43 64.

Te koop: bijenvolken met of zonder kast, nieuw model bijenkasten. Alle maten kunstraat, alle imkermaterialen, ook honingverkoop. Openingstijden: zat. of na telefonische afspraak *t* 0485-45 42 76. Imkerdepot Mia v.d. Heijden, Voortsestraat 19, 5454 GR St.Hubert.

Te koop: Buckfast en Ligustica koninginnen, geselecteerd in Nederland. Standbevrucht en raszuiver. Ook op 3-ramers. Fiveldal, oudste erkende Buckfastteeltgroep. Van Eizenga, *t* 050-52 789 09, *m* 06 16 42 42 99, *e* fiveldal@gmail.com.

e koop: in juni en juli: F1 Buckfastkernvolkjes op drie BK-ramen of vier HK-ramen €37,-. Honing €47,- per emmer. K.ten Hoedt, Korenbloemstraat 17, 3742 RT Baarn, *t* 035-54 11 327.

Vof het Ielgat. Voor imkermaterialen en bijenproducten. Geopend tijdens het bijenseizoen van di. t/m vr.: 10.00-17.00 uur. Zaterdag gesloten. In het winterseizoen: wo. van 13.00-17.00 uur. Voor actuele info: *i* www.ielgat.nl, *t* 0592-38 93 49.

Te koop wegens beëindiging: z.g.a.n. 3-/6-raams RVS honingslinger, RVS aftapvat en diverse materialen zoals: dubbele honingzeef, ontzegelbak, nieuwe beroker enz. In één koop €450,-. F. Dieden, *t* 0418-51 81 10, *m* 06-22 25 81 80.

Wij kopen uw Nederlandse honing en verkopen alle soorten honing in grote en kleine hoeveelheden. Ook stuifmeel, honingkoek, honingsnoep e.d. Ook zijn wij dé leverancier voor uw markt of braderie! Vraag vrijblijvend onze speciale prijzen of kijk op *i* www.dewerkbij.nl of *e* info@dewerkbij.nl. Imkerbedrijf De Werkbij, Rhenen, *t* 0317-61 29 42, *f* 0317-61 41 91, *m* 06-25 01 43 64.

ProPol Produkten BV, bekend als producent van de bekende Ambrosia Honingwijnen, heeft ook een ruim assortiment apitherapieproducten: crèmes, zeep, snoep etc. die uitermate geschikt zijn voor wederverkoop. Vraag vrijblijvend naar onze prijslijst. Voor informatie: **t** 0229-29 58 48, **e** info@propol.nl, **i** www.propol.nl.

Te koop: Spaarkasten (10-, 7-, 6-, of 3-raams uitvoering). Ook voor losse broed- en honingkamers, daken en bodems. Kijk op **i** www.immenhof.nl. De Immenhof, Voorthuizen, **t** 0342-47 28 37, **m** 06-53 18 20 06.

Te koop: nieuwe Spaarkasten, Simplex-kasten, raampjes à €0,50. Zowel in vuren alsook in Red Cedar, tegen zeer aantrekkelijke prijzen. Luijmes, Terborgseweg 33a, Dinxperlo, **t** 0315-65 16 64.

Het adres in Limburg voor al uw imker-materiaal. Cosmetics, gelee royale, propolis, pollen, bijenwaskaarsen, honingkoek enz. Altijd scherpe aanbiedingen. Open: do. en vr.: 10.00-17.00 uur, za. 10.00-15.00 uur of na tel. afspraak. AN, NÉ, was- en natuurproducten, Oude Blaarstraat 130b, B-3700 Tongeren (15 min. van Maastricht). **t** 0032-12 74 79 94, **i** www.an-ne.com.

Bezoekerscentrum Imkerij Immenhof. Dit omvat een imkerij, wijngaard, tuinen, expositieruimte met permanente expositie, terras en plantenverkoop. Een uniek en gezellig uitstapje voor uw vereniging, familie of bedrijf. Voor meer info: **i** www.imkerij-immenhof.nl of **t** 024-35 84 543. Gonnie en Marcel Hallmans, Rijksweg 224, Molenhoek/Heumen.

Bijenteeltmuseum SEC De Bankörf. Inkoop van oude imkermaterialen en bijenboeken. Boeken in onze bijenbibliotheek gratis ter inzage, catalogus aanwezig. **t** 0592-38 93 49, **i** www.ielgat.nl.

Thea en Nico Oudhof hopen u dit jaar weer in Zuid-Frankrijk te ontvangen. Als u al in de twintig jaar dat we hier wonen bij ons bent geweest, krijgt u tegen overlegging van een foto hiervan 10% korting op zowel de camping als onze gites. **t** 00-33-46 79 76 172, **i** www.lepioch.com.

Honingmagazijn Terschelling. Te huur rustig gelegen vakantiehuis. Kijk op **i** www.honingmagazijn.nl **t** 0562-44 88 15.

Imkerij DEVO Tilburg: verkoop van Buck-fastkoninginnen, 3- en 6-raams bijenvolken, alles om de bijen in topconditie te houden en u weet het, de koffie staat klaar! Prof.Lorentzstraat 28a, Tilburg, **t** 013-53 51 953, **m** 06-22 24 47 13.

Te koop: Atago refractometer (geijkt). **t** 0412-61 22 61 (Nistelrode).

Agenda

Het gehele jaar Weert

Natuur- en Milieucentrum De IJzeren Man, Geurtsvenwg 4 is open. **www.nmcweert.nl**

12 t/m 14 juni Groningen

T.g.v. het 100-jarig bestaan van afd. Groningen is er een tentoonstelling 'Imkeren, vroeger en nu', in tuincentrum 'Tuinland', Peizerweg. O.a. een honingproeverij, demonstratiekast en verkoop drachtplanten. 14 juni excursies naar bijenstal in het Stadspark. Opening op 12 juni 16.00 u. Frank Broersma, **t** 050-55 15 758, **e** fbroersma@denhornonline.nl

14 juni landelijk

Nationale Carnica-overlarfdag van de Vereniging van Carnica Imkers (VCI). Kijk op **i** www.verenigingvancarnicaaimkers.nl voor mentoren en locaties.

14 juni Leiden

De Leidse Bijenmarkt is nieuw leven ingeblazen. Van 10.00-16.30 uur aan de Zoeterwoudsesingel, bij sportpark 'Trigon'. Dirk Jan Binnendijk, **t** 071-5416564, **e** djbinnendijk@xs4all.nl

14-22 juni Terschelling

Familievoorstelling van jeugd- en muziektheater Het Filaal 'Geen bijen geen fruit'. Wordt 's ochtends gespeeld in de open lucht met na afloop een ontbijt. Oerolfestival, **t** 0562-44 84 48, **i** www.oerol.nl

21 juni Appelscha

BijZzondere markt van 13.00-21.00 uur op het terrein van het bezoekerscentrum 'Nationaal Park Drents-Friese Wold', Terwisscha 6a. Thema "Natuur en milieu met kleur, idealen, verhalen, demonstraties en natuurlijk gezoem". Willem Bijmholt, **t** 0516-51 23 48, **e** wbijmholt@kpnplanet.nl

21 juni Rhenen

Open Dag bij 'De Werkbij', van 10.00-17.00 uur. Met o.a. kunstraat en kaarsengieten, korfvlechten, stoelenmatten, honing slingeren. **t** 0317-61 29 42, **e** info@dewerkbij.nl, **i** www.dewerkbij.nl.

22 juni Reusel

Jaarlijkse open dag van 11.00-17.00 uur aan de Burg. Willekenslaan. O.a. verkoop van bijen en imkermateriaal. Peter Lauwers, **t** 0497-64 29 04, **e** peter.lauwers2@chello.nl of go.to/reuselsebijen.

25 juni t/m 13 juli Utrecht

Familievoorstelling van jeugd- en muziektheater Het Filaal 'Geen bijen geen fruit'. Wordt 's ochtends gespeeld in de open lucht met ná afloop een ontbijt. Cereolterrein (t.o. park Oog in Al), **t** 030-27 34 956, **i** www.het-filaal.nl

29 juni St. Antonis

I.v.m. familieomstandigheden gaat de inloopdag niet door. Mocht de situatie veranderen dan kunt u dit lezen in de agenda op **i** www.bijenhouders.nl

29 juni Budel

Open dag van 10.00-17.00 uur bij 't Wilgenroosje Cranendonck, nabij de Broekkant 70. Drachtplantentuin, verkoop bijenproducten, korfvlechten, demonstratie kunstraat maken, tentoonstelling 'het Bijenhouden van toen'. H. Vermeulen, **t** 0495-49 22 56, **e** h.vermeulen5@chello.nl, **i** www.wilgenroosje.nl.

29 juni Bergeijk

Kempische Natuurmarkt van 12.00-17.00 uur in natuurtuin 't Loo, Terlostraat 4. Presentatie van natuurvriendelijke producten en ecologische oplossingen en rondleidingen door gidsen van IVN, VELT en van de bijenhoudersvereniging. **t** 0497-57 52 07, **i** www.natuurtuin.org.

29 juni Hamont-Achel

Bijenmarkt van 9.00-17.00 uur in 'De Burg', Burg 34 (dus niet in 'De Posthoorn') te Hamont. O.a. verkoop materiaal, honingslinteren, wassmelten, korfvlechten, raadt het gewicht van de korf, wafels eten, etc. Jaak Hendrixx, **t** 00-32-11 44 87 58, **e** hendrixxjaak@hotmail.com.

6 juli Horst

Zie onder 7 september

Vraag & aanbod

Schriftelijke opgave van advertenties bij de redactiesecretaris, mw. M. Canters, Postbus 90, 6720 AB Bennekom, e redactie@bijenhouders.nl. U krijgt voor de kosten een factuur toegestuurd, vermeldt daarom uw adresgegevens in uw opgave. Geen geld overmaken of overschrijvingsformulieren opsturen! Het tarief voor 'Vraag & aanbod' is € 10,- voor de eerste twintig woorden, ieder woord meer € 0,25.

Nederlandse Bijenhoudersvereniging

Postbus 90, 6720 AB Bennekom
Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
t 0317-42 24 22 f 0317-42 41 80
e secretariaat@bijenhouders.nl
i www.bijenhouders.nl
bank 53.90.42.897, postbank 84.68.01.
Voor betalingen vanuit het buitenland:
IBAN: NL62ABNA0539042897
BIC: ABNANL2A
Openingstijden ma t/m vrij: 10.00-14.00 uur

Het Bijenhuis (winkel)

Postbus 90, 6720 AB Bennekom
Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
t 0317 422 733, f 0317-42 41 80
e bijenhuis@bijenhuis.nl
i www.bijenhuis.nl
bank 53.90.42.900, postbank 823276
open 1 apr t/m 30 sep: di t/m vr 8.30-17.30 uur, za 8.30 - 13.00 uur
1 okt t/m 31 mrt: di t/m vr 8.30-17.00 uur

bijen@wur Plant Research International (PRI)

(v.h. PPO-Bijen, Ambrosiushoeve)
Centraal Meldpunt Bijenziekten (ma t/m vrij van 9.00 - 17.00 uur, op afspraak)
Postbus 16, 6700 AA Wageningen.
Bezoekadres: Droevendaalsesteeg 1, 6708 PB Wageningen, t 0317-48 12 79, e bijen@wur.nl
i www.bijen.wur.nl

Spuitschade melden

Inspectie Noord/Oost, Zwolle, t 038-4291300
Inspectie West, Utrecht, t 030-66 92 669
Inspectie Zuid, Eindhoven, t 040-25 638 00

Amerikaans vuilbroed

Gevallen of vermoedens van Amerikaans vuilbroed (AVB) altijd melden bij:
AID Kerkrade
t 045-54 64 185

12 juli Uddel

Bijenmarkt van 08.00-16.00 uur bij Dorps-huis 'Het Blanke Schot', Garderenseweg 33. Aangevoerde volken kunnen ter keuring worden aangeboden. Henk Kok, t 0577-40 18 97, e h.kok@kliksafe.nl.

15 juli Veenendaal

Zwermbijenmarkt van 07.00-13.00 uur, Sportpark 'Panhuis'. Henk Korving, t 0318-52 16 13, e h-mkorving@planet.nl.

19 juli Ommen

Bijenmarkt van 08.00-13.30 uur op de Markt, bij de muziektent (aan de grote weg Zwolle-Hardenberg). G.J. Spijker, t 0529-45 18 98, e gjspijker@planet.nl of J. Bremmer, t 0529-45 24 02.

20 juli Weert

Imkerdag van 13.00-17.00 uur in het NMC, Geurtsvenweg 4. Hningslingeren, korfvlechten, wassmelten en bewerken, honingwafels bakken en kaarsen trekken. M.v.d. Boogaert, e m.v.d.boogaert@tiscali.nl

2 augustus Zuidlaren

24^e Markt van Melk en Honing van 10.00-16.00 uur op de Grote Brink. Met 60 stands, voor kinderen: kaarsen maken, honingpot vullen, etiket ontwerpen, spinnen, bandweven, tekenwedstrijd. Honingkeuring Zuidlaarder bijkersgilde. Ton Kolkman, t 050-40 95 792, m 06-46 09 63 23, e witzanden@hetnet.nl of Sjoerd Sipma, t 050-53 40 230, i www.bijpraot.nl.

3 augustus Horst

Zie onder 7 september (Zomerborder).

6 augustus Epe

Markt voor honing, bijenvolken en imker-artikelen van 8.00-12.00 uur, bij gemeentehuis. E.C.v.d. Kley, t 0578-68 83 31, e mienvdkley@planet.nl.

9 augustus Zutphen

Honing- en Milieumarkt van 9.00-16.00 uur op de Houtmarkt. Willem Velberg, t 0575-51 56 46, m 06-13 64 91 10.

17 augustus Boxtel

Open dag van 10.00-15.00 uur van NBV afd. Boxtel, in het verenigingsgebouw 't Raathuis, tevens verkoop honing en honingproducten. P. Bressers, t 0411-60 15 95.

30 augustus Drachten

NBV afd. Beetsterzwaag houdt bijeenmarkt

van 9.00-16.00 uur, Museumplein. In- en verkoop van bijenvolken, honing, imker-artikelen, jams, boerenkaas, planten e.d. Demonstratie wassmelten, kaarsen maken e.d. Adri Wagter, t 0516-54 12 56, e wwagter@hetnet.nl.

5 september Stadskanaal

Regionale honingkeuring voor Groningen bij NBV afd. Stadskanaal. Inleveren tussen 18.00-19.00 uur. Prijsuitreiking 21.00 uur. Incl.: Gé Hoogerwerf, t 0599-21 29 13, e gehoogerwerf@zonnet.nl.

6 september Stadskanaal

Honing- en natuurinformatiemarkt in het winkelcentrum op 'plein met de fontein'. L.J. Hillebrands, t 0599-61 33 88, e lukina@home.nl of S. Scheltens, t 0599-61 22 03.

6 september Nieuw-Namen (Emmadorp)

Regiodag van de NBV afd. Hulst, thema: 'De wondere wereld van bijen en insecten'. Van 13.00-18.00 uur in het bezoekerscentrum 'Saeftinghe', Emmaweg 4 (Oost-Zeeuws Vlaanderen). Lezing Prof. Dr. Marinus Sommeijer "De vergelijking van de honingbij met de schor zijdebij". Tevens natuurmarkt, toegang gratis, dhr. Arens, t 0114-31 48 19, e nbvhulstee@orange.nl.

6 september Geel (België)

18^e Vlaams imkercongres van de Antwerpse Vereniging voor Imkersbelangen (AVIB) van 09.00-17.00 uur (opening om 10.00 uur) in de Katholieke Hogeschool Kempen, Kleinhoefstraat 4 te Geel. Zie ook de agenda in het aprilnummer 2008.

7 september Horst

Elke eerste zondag van de maand (t/m okt) kunt u van 11.00-13.00 uur terecht in het praktijkcentrum 't Zoemhukske, Kasteellaan 3, Horst-Noord (nabij kasteelruïne). e zoemhukske_horst@hetnet.nl, i www.zoemhukske.nl. (Zalfmaken).

13 september Bussum

Honing- en natuurmarkt van 10.00-16.00 uur in de bijentuin aan de Huizerweg 49h. Regionale honingkeuring (Gooi/Vecht e.o.) Inleveren tussen 9.00-10.00, uitslag 13.00 uur. i www.imkerverenigingbussum.nl. Incl.: Jan Verrier, t 035-69 41 127. Incl. bijenmarkt: mw. L.de Graaf, t 035-69 10 952, e leadegraaf@kpnplanet.nl of Elly Sterk, t 035-69 82 627, e karelyl@kpnplanet.nl.